

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף ד: ה.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה ג

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
 תהלים ק (א) מומור לתודה
 הרינו ליקוק כל הארץ: (ב)
 עבדו את יקוק בשמחה באו
 לפניו ברגלים: (ג) דעו כי
 יקוק הוא אלהים הוא עשנו
 ולא ילו אנתנו עמו וצאן
 מצריה:
 דברים וזאת הברכה לג (ח)
 ולמי אשר תפין ואנריך
 לאיש חסידך אשר נסיתו
 במשה תריבחה על מי מריבה:
 תהלים מג (ג) שלח אורך
 ואמתך תמה יחוני וביאני
 אל הר קדשך ואל
 משכנותיך:
 מיכה ז (ח) אל תאמינו ברע
 אל תבטחו באלוף משכנת
 חקוק שמר פתחי פני:
 תהלים קט (קל) פתח
 דבריך יאיר מבין פתחים:
 במדבר נשא ו (כג) דבר אל
 אהרן ואל בניו לאמר כה
 תברכו את בני ישראל אמור
 להם:

וזה בחי' (תהלים ק) **עבדו את ה' בשמחה**. היינו להמשיך שמחה לבחי' עבד, בחי' מט"מ, בחי' ששת ימי החול כנ"ל. וזהו **[ב] דעו כי ה' הוא אלקים**. בחי' אחדות הפשוט, שכל השינויים הם אחד. שזה נתגלה ע"י שנמשך השמחה של שבת לששת ימי החול, שהם בחי' עבד כנ"ל:

וזה בחי' חנוכה. כי ימי חנוכה הם ימי הודאה. שהוא בחי' שעשוע עוה"ב, בחי' הלכות. שע"י זוכין לשלימות הדיבור, ע"י התגלות האמת כנ"ל [ג]. וזהו בחי' השמן של נר חנוכה, בבחי' (דברים לג) **ה' תומיך ואוריך ואיש חסידך**, שע"י החסדים, דהיינו בחי' הלכות, נתגלה אור האמת, בחי' **תומיך ואוריך**. וזה בחי' השמן, שהוא בחי' אור האמת, בחי' (תהלים מג) **שלח אורך ואמתך**. וצריך ליתנו סמוך לפתח ושבת כא"ג, בחי' **פתחי פיך** (מיכה ז), היינו הדיבור. כי האמת מאיר בהדיבור כנ"ל, בבחי' (תהלים קט) **פתח דבריך יאיר**. ואזי נמשך השמחה של שבת לששת ימי החול ע"י לשון הקודש שהוא שלימות הדיבור. וזה בחי' **חנוכה**, **חנוכה** [ד], בחי' שבת נייחא, שבו מקושר לשון הקודש, שהוא בחי' **כה תברכו בלשון** הקודש כנ"ל [ה]. והשמחה של שבת מאיר לששת ימי החול, שהם ג"כ בחי' **חנוכה** בחי' חנוך מט"ט עבד ששולטנותי בימי החול. בבחי' [ו] זה **יחמנו ממעשינו ומעצבונ יינו**, בחי' שמחה של שבת שנמשך לששת ימי החול כנ"ל:

וזה ויחי מקץ שנתיים ימים [ז] **מקץ**, היינו סוף, בחי' הלכות שהם שעשוע עוה"ב שהוא בסוף. וזהו **שנתיים ימים**, כמאמר רז"ל (הגיגה ה ע"ב) על האי בר כי רב דחד יומא שהיה מצטער עד שדרש לו ר' יוחנן **ואותי יום יום ידרושון** [ח] שיום אחד בשנה חשוב שנה. וזהו **שנתיים ימים**, בחי' הימים שנחשבין לשנים ע"י לימוד הלכות בחי' **יום יום ידרושון**, כנ"ל: (וגומר פי' הפסוק ע"פ התורה הנ"ל לא זכינו לשמוע) [ט]:

ובשעת שהלב בצרה גם הריאה בצרה. כי הריאה היא קיום הגוף, כי הריאה מקיימת הליחה לבנה, וממשכת הלחוחית להגוף [י]. כי הגוף יש לו תנועות שהם מייבשין הגוף, כי התנועות מייבשין [יא]. וע"כ עיקר הקיום ע"י הריאה שממשכת לחוחית. וכשהלב בצרה שאז הדמים עולין ושומפין על הלב, ואזי הלב דופק בדפיקות גדולות, אזי הריאה מנשבת נשיבות גדולות, ואזי נתייבש הריאה וע"י נתייבש הגוף ה"ו. ושמן הוא רפואה להריאה, כמו שאומרים העולם. כי השמן מלחלה, היינו בחי' השמן הנ"ל, שהוא בחי' תיקון הצרה כנ"ל. ובתחילה כשהצדיק בצער ובצרה, כמה וכמה נשמות שבועה"ז ועוה"ב מקוננין ומתאבלין על צערו, וגם השכינה מקוננת, כי אפי' על דמים של רשעים השכינה מקוננת ק"ו על דמן של צדיקים כשרו"ל (סנהדרין מז) אבל כשזוכה לרפואה, אזי

מתנחמין כולם ונמשך שמחה לכולם. בבחי' (ישעי' נז) **ווארפאהו** ואשלם ניהומים לו ולאבליו, שע"י רפואתו נמשך נחמה לכל האבלים הנ"ל, היינו שמחה כנ"ל:

וידע שמזמור לתודה [כא] הוא מסוגל למקשה לילד, דהיינו לומר אותו. כי **מזמור** לתודה ר"ת **מל**, בחי' ע' קלין של היולדת שצועקת קודם הלידה כמובא [כב], ויש במזמור זה **קס"ח** אותיות, **קס"ח** הוא **חסד** בא"ת כ"ש, שע"י החסד בחי' הלכות ההולדה בנקל כנ"ל. ויש **מ"ג** תיבות בזה המזמור, כי קישוי לילד הוא, ע"י שיש קליפה שהיא אומרת **גמזו לי גם לי גם לך לא וכו'** (מלכים א ג) כי אינו רוצה שיצא לאויר העולם. וכנגד זה יש **מ"ג** תיבות בזה המזמור, כנגד בחי' **ג"ם** הנ"ל. כי המזמור הזה הוא סגולה למקשה לילד כנ"ל:

ג [כג] (סנהדרין קא) **כשחלה** ר' אליעזר הגדול אמר לר' עקיבא חימה עזה בעולם. [כד] כי לא היה אז מי שיוכל להמתיק הדין, כי היה צריך לפדיון להמתיק הדין, ולא נמצא. [כה] כי באמת אחר ההמתקה והפדיון, אז דייקא טוב לרפאות החולה ע"י רפואות [כז]. כי אזי דייקא אחר הפדיון וההמתקה, יש רשות לרופא לרפאות [כח]. כי הנה באמת איך יכול הרופא להגור מתניו לרפאות החולה ע"י רפואות וסמים, הלא אינו יודע הסם הצריך לרפואות אותו החולה, כי יש סמים הרבה שהם מסוגלים לרפואות החולאת, אך בוודאי החולה אינו יכול להתרפא כ"א ע"י סם פלוני המיוחד לרפואתו כפי שנגזר למעלה, כמו שארז"ל (ע"ז נה) שגזרוין למעלה שיתרפא על ידי סם פלוני, ועל ידי איש פלוני ביום פלוני. ואם כן איך יכול הרופא להכניס עצמו לרפאות, הלא אינו יודע הסם שנגזר למעלה. אבל אחר ההמתקה והפדיון אז יכול לרפאות, כי מה שצריך שיתרפא דייקא ע"י סם פלוני ואיש פלוני הוא מחמת מדת הדין, שכפי מדת הדין נגזר שיומשך החולאת עד אותו הזמן ויום פלוני, וע"כ נגזר שלא יוכל להתרפאות כי אם ע"י סיבות אלו, דהיינו סם פלוני ואיש פלוני, כדי שיומשך החולאת עד יום פלוני. כי כפי הזמן שצריך שיומשך החולאת, כך גזרוין הסיבות לרפואתו, כדי שלא יוכל להתרפאות עד שיוזמנו יחד סיבות אלו סם פלוני ואיש פלוני, באופן שלא יהיה לו רפואה כ"א ביום פלוני. אבל כשעושין פדיון וממתיקין הדין, ואזי נתכבול הגזירה, אזי קודם שגזרוין דין אחר, כי כשנמתק דין זה אזי גזרוין דין אחר, ובין כך ובין כך, דהיינו אחר המתקת הדין הראשון קודם שגזרוין דין אחר, אזי יכול הרופא לרפאות החולה ע"י סמים. כי אזי אין דין, ואזי יוכל להתרפאות ע"י איזה סם שיהיה [כט]. כי אין צריך דווקא סם פלוני וכו', מאחר שאין דין כנ"ל. נמצא שא"א לרופא לרפאות כ"א ע"י פדיון, שצריכין לעשות

¹ בתרלד- הוסיף כאן אות י' ובשנת
² גם בפירי- ובשנת, ובתרלד ומתלד- ובשנת, (בפירי ומאן ועד סוף התורה באות מרובט)
³ שביילי אמותה נתיב ד' שבייל ב' ד"ה הריאה ועיין לעיל תורה רכה שם ביאר זאת באופן אחר
⁴ עיין לעיל תורה קנז [קט-ק] התנועה גורמת לחום
⁵ בתקפא (ישעי' צז) בתרלד ובתרוצו תוקן
⁶ בתרלד- וארפאהו וכו' ואשלם (הוסיף תיבת וכו')
⁷ בתרלד- הוסיף כאן אות יא - יא U
⁸ תהלים ק' הנ"ל שדרש לעיל באות ג' וכאן בתחילת העמוד
⁹ * זוהר פנחס רמט: [עיין לעיל תורה כא אות ז', ותורה לו אות א']
¹⁰ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
¹¹ עיין רש"י ומהרש"א שנהלקו על מי היה הכעס על ר"א או על התלמידים
¹² עיין חיי מוהר"ן סימן תקלט שרבונו רצה לתת פדיון בכל יום ולא מצא צדיק שראוי לזה.

¹³ כאן ממשך לדרוש מומור זה שהתחיל לדרוש לעיל באות ג. ועיין פל"ח שצ"ח כאן לעין פע"ח על מומור זה
¹⁴ שם במשך תהלים ק' הנ"ל
¹⁵ בתרלד- הוסיף כאן אות ח - ח H
¹⁶ באות ד' ועיין לק"ה כלאי בהמה ד' יד; מובא בשיש"ק ח"א סעיף פג
¹⁷ בתרלד- תמין
¹⁸ תיקון יג דף כט. פע"ח חנוכה פ"ה, ר"ן על ר"ף שבת דף ט: בדפי הרי"ף, ולקמן תורה ז' אות יא [דף יד]:
¹⁹ בתרלד- בלשיון
²⁰ באות ה'
²¹ בראשית ה' כט
²² בתרלד- הוסיף כאן אות ט - ט H
²³ * בראשית מא
²⁴ ישעיהו נח ב'
²⁵ עיין חיי מוהר"ן סימן פ'

ליקוטי

ואת העורבים צייתי לכלכלך ד

מוהר"ן תנינא .ה.

פדיון תחילה להמתיק הדין, ואז דייקא יש רשות לרופא לרפאות כנ"ל. וזהו [א] ורפא ירפא (עם ב' התיבות) מספר פדיון נפש, כי עיקר הרפואה ע"י פדיון דווקא, ע"י שממתיקין הדין, וזה שארו"ל (ברכות ס.) מכאן שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות, מכאן דייקא, היינו אחר הפדיון, אז דייקא יש לו רשות להרפוא לרפאות. כי קודם הפדיון אין רשות להרפוא לרפאות, כי צריך להתרפאות ע"י סם פלוני וכו' כנ"ל.

רק אחר הפדיון וההמתקה אז יש לו רשות לרפאות כנ"ל [ב]: גם החילוק שבין הנקודות של ורפא ירפא הוא, כי ורפא כהולם ירפא' בצירי. היינו כי חולם הוא בחי' המתקה, כמוכא בכתבי האר"י ז"ל [ג], שחולם גימ' ג' הוויות שהם ממתיקין ג' אלקים שבגרוך, שהם מוחין דקטנות שיורדין בגרוך ונמתקין ע"י ג' הוויות, גי' הולם. ואזי אחר ההמתקה ירפא' בצירי, בחי' (ירמ' ח) הצרי אין בגלעד אם רופא אין שם, היינו בחי' רפואות. שאחר ההמתקה שהוא בחי' הורפא כהולם, אזי דייקא יכולין להתרפאות ע"י רפואות, שהוא בחי' ירפא' בצירי כנ"ל :

ד [ו] (במדבר כה) וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו :

א ואת העורבים צייתי לכלכלך (מלכים א יז), זה בחי' צדקה. כי בתחילה, כשמתחילין להתנדב לצדקה, אזי צריכין לשבר את האכזריות שלו להפכו לרחמנות". וזהו עיקר עבודת הצדקה, כי מי שהוא רחמן בטבעו ונותן צדקה מחמת רחמנות שבטבעו, אין זה עבודה, כי יש גם כמה היות שהם רחמנים בטבעם [ז]. רק עיקר העבודה לשבר האכזריות להפכו לרחמנות, וזה בחי' ואת העורבים צייתי לכלכלך, כי העורב הוא בטבעו אכזרי [ח], ונתהפך לרחמנות לכלכל את אליהו. כמו כן צריכים בצדקה כנ"ל. וכל הנדיבי לב, כל מי שהוא נדבך, צריך לילך ולעבור בתחילה דרך בחי' זו, בחי' ואת העורבים הנ"ל. והיינו שבתחילה צריכים לשבר האכזריות שלהם מה שיש להם אכזריות בתחילה להפכו לרחמנות להתנדב לצדקה כנ"ל :

ב ובהי' זו היינו התחלת הצדקה, היא קשה וכבידה מאד. כי כל העבודות וכל התשובות, כל מה שרוצין לעשות איזה עובדא בעבודת ה', כמה קלין של אוי ואבוי, וכמה "גניחות, וכמה כפילות, וכמה המיות [ט], [י] היינו תנועות משונות שעושין יראי ה' בעבודתם) צריכין לעשות קודם שעושין איזה עובדא. ועיקר בהתחלה, שאז קשה מאד, כי כל התחלות קשות (מכילתא פ' יתרו [י] והובא בפירש"י שם [י]). וצריכין כמה קלין וכמה גניחות וכו' קודם שמתחילין איזהו התחלה. וגם

אח"כ לאחר ההתחלה ג"כ אינו בא בנקל עבודת ה'. וצריכין כמה יגיעות וכמה תנועות כנ"ל קודם שזוכין לעשות איזה עובדא שיהי' לה הידור. אך ההתחלה קשה מאד כנ"ל, כי עיקר תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים (ותנחומא פ' נח [כ]) והובא בפירש"י שם [כ]), נמצא שהמצוות ומעשים טובים וכל עבודת ה', הם בחי' הולדה, וקודם ההולדה, כמה קלין, וכמה חבלים וצירים יש להיוולדת קודם שמוולידת ההולדה. וכפרט מבכירה, והיינו הולדה ראשונה של אשה, שאז קשה עלי' מאד, כ"ש (ירמ' ד') צרה במבכירה. שזה בחי' ההתחלה, בחי' כל התחלות קשות כנ"ל. וצדקה היא תמיד התחלה, בבחי' (דברים טו) פתח תפתח, שאפילו כשיש פתח והתחלה, הצדקה היא פותחת יותר ויותר. ומרחבת הפתח יותר. כי כל דבר ודבר מעבודת ה', כשרוצין ליכנס באותו הדרך ואותו העבודה, צריכין לפתוח שם פתח ליכנס. באותו הדרך. וזה בחי' כל התחלות קשות, מחמת שבתחלה צריכין לשבר ולפתוח פתח מחדש ע"כ קשה מאד. וסגולת כח הצדקה להרחיב ולפתוח הפתח יותר ויותר. שכשעושין איזהו פתח באיזה עבודה, ונותנין צדקה, אזי הצדקה פותחת ומרחבת הפתח יותר ויותר.

כי צדקה היא ההתחלה של כל ההתחלות, כי היא פותחת ומרחבת כל הפתחים כנ"ל. וגם בצדקה עצמה יש התחלה, והיינו כשמתחילין ליתן צדקה, שזה בחי' ואת העורבים צייתי כנ"ל. וע"כ התחלת הצדקה היא קשה וכבידה מאד, כי היא בחי' התחלה של כל ההתחלות כנ"ל :

ג אך התועלת של הצדקה גדול מאד מאד, כי הצדקה מועילת תמיד : כי צרכי הגוף הם רכים מאודי, ואפי' ההכרחיות הם רכים וגדולים מאד, אכילה ושתייה ומלבושים ודירות, שיכולין לבלות ימיו ושניו אפי' על ההכרחיות לבד. והם מונעין את האדם מאודי מעבודת הבורא, ואע"פ שגם הם בעצמן הם ג"כ עבודת הבורא ית', כי הם בחי' אתערותא דלתתא, כי בעובדא דלתתא איתער לעילא [ק]. כי ע"כ כל עסקים ומלאכות שעושין בני אדם, ע"ז נתעורר אותו הציור של אותו המלאכה למעלה במעשה בראשית, ומביא היות והארה לאותו הציור של אותו המלאכה של מעשה בראשית שלמעלה, שהוא מכוון כנגד אותו העסק והמלאכה שהאדם עושה למטה בעוה"ז. כי ע"י העסקים והמלאכות כ"שעושין נעשה ע"ז בחי' משכן. כי כל המלאכות כלולים בל"ט מלאכות שהם אבות מלאכות, אבות מכלל דאיכא תולדות [קב]. כי כל מיני מלאכות ועסקים, שעושין כלולים בל"ט מלאכות שהם האבות והשאר הם תולדות. ול"ט מלאכות הם כנגד מלאכת המשכן, כשרו"ל [קג] (שבת מט ע"ב) אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי כנגד מלאכת המשכן. וציורא דמשכנא כציורא דעובדא דבראשית, (ת"ז ד' יב בהקדמה [קד]) והאדם עושה המלאכה, וציורא דגופא כציורא דמשכנא (בהקדמת התיקונים שם [קד]). נמצא

תורה אור
שמות משפטים כא (יט) אם יקום והתגלך בחזק על משענתו ונקח המטה וק שבחו יתן ורפא ירפא: ירמיה ח (כב) הנצרי אין בגלעד אם רפא אין שם פי מרצע לא עלתה ארבת בת צמי:
תורה ד
במדבר פנחס כח (כו) וביים הכפירים בהקריבכם מנחה תרשה ליהוה בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: מלכים א יז (ד) ויהי מהמתל תשמה ואת העורבים צייתי לכלכלך שם:
ירמיה ד (לא) כי קול כחוליה שבעתי צרה כמבכירה קול בת ציון תתקפת מפרש כפיה אוי גא לי כי יקח נפשי לה' גים:
דברים ראה טו (ח) כי פתח תפתח את ירך לו ותעבט מעביטנו די מסרו אשר יחסר לו: (יא) כי לא יודל אביון מקרב הארץ על פן אנכי מצוץ לאמר פתח תפתח את ירך לאחיד לעניך ולאיבד בארצו:

10 גם בדפ"ר - שלמעלה, בתרלד - של מעלה (שתי תבות)
11 גם בדפ"ר ותרלד - שנושין, ומתרלו - שנושין
12 * בבא קמא ב. [תרגום - כיון שנקראים אבות נמצא שיש תולדות]
13 בתקפא ותרלד אין כאן נקודה ובתרלו ובתוצו הוסיף כאן נקודה ולא מחק את הראשונה שלפני תיבת שנושין. ובתשכס מחק את הראשונה והשאיר את השניה.
14 מתרלו - כשאח"ל
15 בדפים שלנו דף יג ריש עמוד א'
16 שם בסוף העמוד תקונא דגופא כתקונא דמשכנא

שמעוני יתרו רמו צחר שהעורב אכזרי והנשר רחמן. ועיין כתובות מט: ופרש"י שם. שהוא אכזרי אפילו על בניו בקטנותם כיון שהם לבנים, ועיין ספר הפליאה שכתב על זה, עורב אכזרי שבאכזרים עד שאין בו רחמים כלל. ויש מקשים מפסחים ק"ג: שהעורבים אוהבים זלי".
11 בדפ"ר גניחות, בתקפא - אחרי יני' יש נקודה ולא ברור אם י' או ו', בתרלד - גניחות, ומתרלו - גניחות
12 עיין שיש"ק ח"ה את עא.
13 נמצא כבר בדפ"ר
14 מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דבחדש פרשה ב' ד"ה ועתה אם שמר. ובפסיקתא וטרטא (לקח טוב) שמות יט אות ה' ד"ה ועתה ובמדרש שכל טוב (בוכר) שם וילקוט שמעוני רמז רעו.
15 פ' יתרו פרק יט פסוק ה'
16 אות ב'
17 פ' נה פרק ו' פסוק ט'
18 פסוק ח' ופסוק יא
19 בתקפא - ווותר בדפ"ר - ויותר
20 בתקפא - ל כוס בדפ"ר - ליכנס
21 מתרצו - מאד
22 מתרצו - מאד
23 זוהר לך לך עז: פו: ועוד מקומות רבים מזוה"ק

* שמות כא
2 נמצא כבר בדפ"ר
3 ואם יש רשות לחולה ללכת לרופא עיין לקוטי תפילות על תורה זו ושחות הר"ן אות ג' ובמכתבי מוהר"ג הרבה ועוד. ועיין ט"ז יו"ד סימן שלו ס"ק א ועי"ש דעת הרמב"ן בפ' בחוקותי.
4 בתקפא מנוקד כך תיבת - פ"ת, ותיבת - פ"ת
5 לקוטי תורה וישב הובא בקהלת יעקב ערך חלום.
6 כך מנוקד בתקפא
7 כך מנוקד בתקפא
8 כך מנוקד בתקפא
9 כך מנוקד בתקפא
10 נאמר בשביעות שנת תקסט (ח"מ נט) חל ביום א' וב' (פ"ה) ועיין ימי מוהר"ג ח"א אות לה. ועיין שיש"ק ח"ה אות טו
11 בתקפא - לא ברור ונראה לרחמנית, בדפ"ר ותרלד - לרחמנות
12 עיין פרש"י דברים לב יא שהנשר רחמן, ועיין ספר הברית ח"א מאמר יד פ"ג ד"ה עוד יש מין עכבר רחמן, ושם ד"ה האריה. (נמ"ל כלמיא לריה שמרסם על וולך קוף ומנן וסומר עליו אחי עטרף את אמנו)
13 כמ"ש תהלים קמו לבני עורב אשר יקראו ועיין עירובין כב. ובפרש"י שם ועיין ירושלמי פאה א' א' ומדרש תנחומא עקב ג' וילקוט

מאמר כשחלה רבי אליעזר

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

רבנו מבאר שעיקר הקושי להתרפא ע"י רפואות, הוא לפני שעושין פדיון, אבל אח"כ כיון שהתבטלה הגזרה שיתרפא דווקא ע"י סם ורופא וזמן מסויים, אזי אפשר שיתרפא ברפואות. ולמעשה נראה מתפילת מוהרנ"ת שלפני פדיון הוא סכנה גדולה ללכת לרופא ואחרי פדיון אע"פ שצריך ליתן על פדיון אין לסמוך על זה אלא על ה' לבד.

וא"כ צ"ע מה כוון רבנו בתורה זו למעשה. ואולי כיון שהמציאות היא שלרוב עולם אין את הביטחון של מוהרנ"ת, ורץ לרופא אם לא על כל חולי, אזי עכ"פ על כל חולי שיש בו סבל גדול שנמשך, ומרגיש חסר אונים, ואם זה אשתו או בנו הוא מרגיש אשם בהזנחה, ואין לו זמן להמתין שהתפילה תתקבל וכו' כידוע. לזה מצווה רבנו שלכל הפחות שיעשה פדיון לפני שפונה לרופא, ואם באמת יזכה ליתן לצדיק שבכוחו להמתין את הגזרה תועיל התרופה מיד, ולא יצטרך לרוץ לרופא עוד ועוד עד שיגיע הזמן שנגזר שיתרפא.

שיחות השייך לתורה זו

ליקוטי תפילות סימן ג' – שִׁמְרָנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִרוּפְאִים וְדֹאקְטוֹרִים וּבְרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים תִּקְדִּים תְּמִיד רְפוּאָה לְמַכָּה, וְתִשְׁמְרָנוּ וְתַצִּילֵנוּ שְׁלֵא נָבֵא לְיָדֵי שׁוֹם מַחֲלָה וּמַחֲוֹשׁ וּכְאֵב כָּלֵל, וְאֶפְלוּ בְּעַת אֲשֶׁר תִּשְׁלַח לָנוּ חֵס וְשְׁלוֹם אִיזָה חוֹלָאֵת אוּ מַחֲוֹשׁ עַל פִּי גִזְרַת דִּינִיךָ הַקְּדוֹשִׁים וְהָאֱמִתִּים אָנָּה רְחוּם בְּרַחֲמֵיךָ הַרְבִּים, שִׁמְרָנוּ וְהַצִּילֵנוּ, שְׁלֵא נִטְעָה חֵס וְשְׁלוֹם לְמִסַּר עֲצָמֵנוּ חֲלִילָה לְיַד הַרוּפְאִים וְהַדֹּאקְטוֹרִים, כִּי הֵן רוּפְאֵי אֱלִיל כָּלֵם, הֵמָּה מַהְבֵּל יָחַד כִּי אֲתָה יוֹדֵעַ הָאֱמֶת, שְׁאִין שׁוֹם רוּפָא יוֹדֵעַ לְרְפָאוֹת הַחוֹלָאֵת וְהַמַּחֲוֹשׁ כְּרָאוֹי בְּאֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, אֶפְלוּ הַרוּפְאִים הַמְּמַחִים הַבְּקִיָּאִים וּמְפַלְגִים בְּחֻמְתָּם מְאֹד, כִּי אִין שׁוֹם רוּפָא מְמַחֵה וְחֻכֵּם שְׂיוֹכֵל לִידַע לְכוּן הַסֵּם הַמִּיחָד לְרְפָאוֹת אוֹתוֹ הַחוֹלָה, כְּפִי גִזְרַת דִּינִיךָ שְׁגוֹרָת שְׁלֵא יִתְרַפָּא הַחוֹלָה כִּי אִם עַל יְדֵי אִישׁ פְּלוֹנִי וְסֵם פְּלוֹנִי בְּיוֹם פְּלוֹנִי אֲשֶׁר עַל בֵּן אִי אֶפְשֶׁר בְּשׁוֹם אֶפְן שִׁיתְרַפָּא הַחוֹלָה כִּי אִם עַל יְדֵי סְבוֹת אֵלּוּ דִּיקָא שְׁנַגְזוּרוּ עַל רְפוּאָתוֹ, וּמִי הוּא הַחֻכֵּם שִׁידַע כָּל זֶה מִפֶּל שְׁכֵן שָׂרֵב הַרוּפְאִים וְהַדֹּאקְטוֹרִים הֵם נְבַעְרִים מִדַּעַת חֻכְמַת הַרְפּוּאוֹת, וְאִינֵם בְּקִיָּאִים הֵיטֵב בְּחֻכְמַת הַרְפּוּאָה, כִּי הִיא חֻכְמָה עֲמֻקָּה וַיֵּשׁ בָּהּ חֲלוּקִים וְשׁוֹנִיִּים רַבִּים לְאִין שְׁעוֹר וְתַכְלִית, אֲשֶׁר עַל פִּי רַב אִי אֶפְשֶׁר לְכוּן הָאֱמֶת לְאֱמֶתוֹ, וּבְתַנּוּעָה קְלָה הֵם מְזִיקִים הַרְבֵּה וּמְפַסְדִּים וּמְקַלְקְלִים יוֹתֵר מִמָּה שֶׁמִּתְקַנִּים לְפַעֲמִים, וְהֵם הוֹרְגִים וְרוֹצְחִים נְפֹשׁוֹת בְּיָדֵם, וְכַמְּהָ וְכַמְּהָ נְפֹשׁוֹת שֶׁקְּעוּ עַל יָדֵם כִּי רַבִּים אֲשֶׁר מֵתוּ עַל יְדֵי הַרוּפְאִים וְהַדֹּאקְטוֹרִים מְאֹשֶׁר מֵתוּ מִיתַת עֲצָמָן, כְּאֲשֶׁר נִגְלָה לְפָנֶיךָ אֲדוֹן כָּל, וְכַאֲשֶׁר הַרוּפְאִים הָאֱמִתִּים מוֹדִים עַל זֶה בְּעֲצָמָן, שְׂאִי אֶפְשֶׁר לִידַע חֻכְמָה זֹאת עַל בְּרִיָּה, וְהוֹדוּ וְלֹא בּוֹשׁוּ, שְׂטוֹב יוֹתֵר לְמַנוּעַ מִרְפּוּאוֹת: (ליקוטי תפילות על תורה זו אות סב)

וְתַעֲזוֹר לָנוּ וְתוֹשִׁיעֵנוּ שְׁנֹזְכָה לְתֵן מְמוֹן עַל פְּדִיוֹן נְפִשְׁנוּ תְּמִיד וְתוֹמִין לָנוּ בְּכָל עַת אֲנָשִׁים כְּשֶׁרִים וִירָאִים בְּאֱמֶת, אֲשֶׁר יִהְיֶה לְאֵל יָדֵם לַעֲשׂוֹת פְּדִיוֹן נְפֶשׁ מִהַכֶּסֶף אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם, בְּאֶפְן שִׁימְתִּיקוּ הַדִּין מֵעֲלֵינוּ וּמֵעַל זָרְעֵנוּ וּבְנֵי בֵיתֵנוּ, עַל יְדֵי הַפְּדִיוֹן נְפֶשׁ שִׁיעֲשׂוּ עֲבוֹרֵנוּ וְאֲתָה תִּמְלֵא רַחֲמִים עָלֵינוּ וְתִרְפָּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאָת הַנְּפֶשׁ וְרְפוּאָת הַגּוּף. (ליקוטי תפילות על תורה זו אות סד)

הנה בפנים התורה מבואר שאחר הפדיון אזי ורפא ירפא בצירי, בבחינת "הצרי אין בגלעד אם רופא אין שם" (ירמיה ח, כב), שאחרי הפדיון אפשר ללכת לרופא ולהתרפאות על-ידי רפואות וכו'. עיי"ש. והנה מהתפלה שעל המאמר בליקוטי-תפילות רואים שהיא מיוסדת על מעלת ההתרחקות מהרופאים ורפואותיהם בתכלית. ולכאורה נראים כסותרים לדברי רבינו זכרוננו-לבְּרַכָּה. ואמרו אֲנָשִׁי-שְׁלוֹמֵנוּ, שבהכרח התפלל רבי נתן תפלה זו, כי לכאורה למה אמר רבי אליעזר "חימה עזה בעולם" – מחמת שאין מי שימתיק את הדין כמבואר בפנים – הרי תלמידיו הקדושים ועוד תנאים גדולי מעלה היו בדורו בעולם, וכי לא היה מי שימתיק הדין על ידי הפדיון, ואם אף-על-פי-כן אמר כן, הרי שבכוונתו לומר שכיום אין מי שימתיק חימה עזה כזו שיש בעולם, על-כן אין עצה רק לתפילה בלבד. וכדברי רבי נתן בתפלה: (הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זכרוננו-לבְּרַכָּה – מעדני מלך) (הובא בשי"ש ח"ז סימן תשא).

שיחות נגד הרופאים

עיינ שיחות הר"ן אות נ' – מענין דוקטורים ורפואות (צב) הרבה לדבר עמנו מאד והיה מגנה מאד מאד ענין רפואות ודוקטורים, ומוהיר מאד מאד לכל מי שרוצה לחוס על חייו ועל חיי זרעו ובני ביתו, שיתרחק עצמו מאד בתכלית הרחוק מלעסק חס ושלוה ברפואות ודוקטורים. ואפלו מי שיש לו חולה בתוך ביתו ואפלו אם החולאת חזק חס ושלוה רחמנא לצלן אף על פי כן ישליך על ה' יהבו וישען באלקיו לבד ואל יעסק ברפואות ודוקטורים כלל, אפלו במקום שיש דוקטורים מופלגים אף על פי כן אל יסמך עליהם ואל ימסר חייו בידם, כי הם קרובים למיתה יותר מחיים רחמנא לצלן:

כי אפלו מי שהוא דוקטור גדול אי אפשר לו לכוון החולאת והרפואה השיכת לו לפי מזגו וטבעו וכפי החולאת שלו וכפי העת והזמן. כי יש בזה כמה וכמה שנויים שצריך הדוקטור לכוון בהם מאד וקשה לו מאד שיכון ולא יטעה בכל הפרטים כאשר הם בעצמם מודים בזה. ובקל בקל יוכל לקלקל לו הרבה הרבה שלא יועיל שום תקנה לחייו חס ושלוה, ואפלו הדוקטור הגדול מאד מכל שכן וכל שכן רב הדוקטורים המצויים במדינתנו אשר רובם אינם יודעים בין ימינם לשמאלם והם רוצחים ממש והורגים נפשות בידים (צג) חס ושלוה, צריך לברח מהם כמטחוי קשת לבל ימית עצמו או החולה שמוסר להם בידים חס ושלוה. ואפלו כשסומך על דוקטורים גדולים הוא סכנה גדולה מאד ורחוק מן החיים מאחר שנפל ביד הדוקטור. ואי אפשר להאריך ולספר כל מה שספר רבנו זכרונו לברכה בענין זה:

וספר שכשהיה בקהלת קדש למברג (צד) שהוא מקום קבוץ דוקטורים גדולים העיד לפניו דוקטור גדול בעצמו שטוב להתרחק מרפואות ודוקטורים בתכלית הרחוק. ואמר שכבר חקרו כל כך בחכמת הדוקטוריא עד שעכשו אינם יודעים כלל וכלל לא, כי מריבוי חקירתם כבר ראו שאי אפשר לחקר ולברר אמיתת הדברים על מכונם:

גם יש מחלוקות גדולות ביניהם בעניני הרפואות. ובקהלת קדש למברג יש שתי כתות דוקטורים מחולקים בענין איזה חולאת מסוכן איך להתנהג בו. שכת אחת אומרת שכל הדברים החזקים שיש להם איזה חריפות מזיק מאד לזה החולאת ושצריך החולה לקח רק הדברים שהם בהפך. וכת האחרת אומרת בהפך ממש, שצריך לזה החולאת דיקא דברים חזקים וכיוצא, ודברים מתוקים ורכים מזיקים מאד לחולאת הזאת. וכל אחת ואחת מהכתות הנ"ל מביאה ראיות חזקות לדבריהם, ולפי דעת כל אחת מהכתות מי שמתנהג בהפך דעתם הוא סם המות חס ושלוה, לפי דעתם. נמצא שלפי דעת כת זו כל ההנהגות של החולה הנ"ל שמתנהג על פי הדוקטורים של הכת השניה הם סם המות חס ושלוה וכן להפך לפי כת האחרת. וכל אחת מהכתות הם דוקטורים גדולים ומופלגים בחכמה זו מאד ואף על פי כן אינם יכולים לכוון האמת לאמתו. וגם אי אפשר לברר בחוש עם מי האמת כי לפעמים נראה בחוש כפי דעה זו ולפעמים להפך ואי אפשר להם לברר הדבר כלל:

נמצא שאי אפשר לסמך על הדוקטורים מאחר שהם בעצמם מבולבלים מאד מאד בחכמה זו ואי אפשר להם לעמד על האמת לאמתו. ואיך ימסר חייו בידם שהוא תלוי בחוט השערה שכאשר הדוקטור שוגג איזה תנועה בעלמא בחוט השערה הרי הוא מקלקל חייו וממיתו בידים וכאשר רואין בחוש רב הפעמים שרבים מאד מתים מן העולם על ידי הדוקטורים. כי יש בענין חכמת הדוקטוריא דקדוקים הרבה הרבה מאד מאד והם נעלמים מהם מאד מאד "כעצמים בבטן המלאה" (קהלת י"א), עד שאי אפשר שיכון הדוקטור בכל הדקדוקים והפרטים ולא ישגה כלל. על כן צריכים להתרחק ולברח מהם מאד:

ואל יאמר האדם שהוא חולה חס ושלוה או שיש לו חולה בתוך ביתו חס ושלוה: אם כן, על מי אסמך? כי בהכרח לעשות איזה עסק בדרך הטבע ואיך אניח את החולה ולא אשתדל בהצלתו? (צה). כי באמת זה שטות, כי מאחר שהדוקטור רחוק מחיים וקרוב להפך כנזכר לעיל, וסוף כל סוף הוא צריך לסמך רק על השם יתברך, טוב טוב לסמך מיד על השם יתברך ואל יסכן את החולה בידים על ידי הדוקטור, כי על פי רב הדוקטורים הם שלוחי המלאך המות רחמנא לצלן. וידמה בעיניו כאלו הוא יושב במדבר או ביער (צו) שבהכרח לסמך על השם יתברך לבד מאחר שאין מה לעשות, כמו כן עכשו אף על פי שיושב במקום שיש דוקטורים ורפואות אף על פי כן מאחר שהם בעצמם מבולבלים בחכמה זו ושאר החששות הרבה מאד שיש בענין רפואות, אם כן קרוב הדבר שעל ידי הרפואות והדוקטור לא די שלא יועיל אדרבא, יקלקל בודאי, ואם כן למה יעשה עסק בדרך הטבע מה שרחוק משכר וקרוב להפסד!

והבן הדבר היטב כי הוא זכרונו לברכה ספר הרבה עם דוקטורים גדולים, והיה יודע הדבר על בוריו והזהיר מאד להתרחק מהם מאד, ואי אפשר לבאר כל מה שספר בענין זה. ואמר שכבר היה בעולם מלך אחד שהרג כל הדוקטורים שבמדינתו מאחר שהם מזיקים מאד את בני אדם. ואמר בדרך צחות, שעל מלאך המות הוא קשה מאד להמית בעצמו, כי כל העולם תלוי בו וקשה וכבד עליו לעשות הכל בעצמו על כן העמיד שלוחים במקומו בכל מקום והם דוקטורים שהם שלוחיו להמית אנשים כי הם ממיתים בני אדם הרבה מאד מאד. אשרי מי שמתרחק מהם ומחזיק עצמו בהשם יתברך לסמך עליו לבד:

וכבר מבאר קצת מענין הרחקת רפואות באיזה מקומות בספרים הנדפסים כבר (צו) רק שם מרומז הדבר קצת ברמז בעלמא. אבל הרבה לדבר עמנו מאד בענין זה להתרחק מהם מאד, יהיה איך שיהיה חס ושלוה ישא עיניו לשמים וישען בה' לבד (צח):

ומה שרבנו זכרונו לברכה בעצמו נסע לקהלת קדש למברג ועסק שם ברפואות יש בזה סודות ודברים נסתרים מאד, כי לא היה כונתו כלל במה שנסע לשם בשביל הרפואות רק בשביל ענינים אחרים הידועים לו. וכמו שכל הנסיעות שלו היו פלאות נשגבות ונעלמות מאד כמו הנסיעה לקאמיניץ (צט) ולנאווריש (ק)

ולשארירגראד (קא) וכיוצא בהם המוזכרים קצת בדברינו, כי היה לו בזה סודות נוראות מאד הנעלמות מעין כל חי. (קב) וכמו שפעם אחד כשבא מהדרך, מהדרכים הנזכרים לעיל, ספר איזה מעשה נוראה המבאר ב"ספורי מעשיות", (קג) ואמר שזאת המעשה מבארת ענין הנסיעה שלו. ובאמת הדבר סתום וחתום מאד כי מי יוכל לעמד בסוד ספר שיחות מוהר"ן – אות נ

המעשיות שספר או בסוד הנסיעות וההנהגות הנפלאות והנעלמות שלו, וכמו כן היתה בנסיעה שלו לקהלת קדש למברג. ומאחר שבא לשם היה מוכרח מן השמים לעסק ברפואות מטעמים וסודות הידועים לו (קד). אבל כשבא משם, אז דיקא הרבה לדבר ביותר ויותר מהרחקת הרפואות ואמר אז כמה תורות על זה. וגם מקדם שנסע ללמברג היה מדבר מענין זה, אבל אחר כך היה מדבר הרבה מאד מזה להתרחק מהם בתכלית הרחוק:

עיין חיי מוהר"ן סח (ט) שייך להשיחה לענין דאקטורים שצריכים להתרחק מהם מאד בתכלית הרחוק עין שם בסימן נ'. ואמר שמי שיש לו חולה בתוך ביתו חס ושלום, אם היה אחד בא אצלו והיה אומר לו שיתן להחולה הכאה גדולה עם עץ עב שקורין דרוק, בודאי היה נבהל מזה, והרי כשמוסר את החולה ביד הדוקטור הרי הוא כמוסר אותו לרוצח ממש. כי רפואותיו בודאי יזיקו לו יותר מהכאת הרוצח, ואיך יתרצה להמית החולה בידיים. וכי בשביל שהוא מכרח לעשות איזה דבר להחולה להשתדל בהצלתו על כן הוא מוסרו להדוקטור, אם כן יקרא אחד שיכה את החולה תכף מכת רציחה, והבן היטב.

(ומה שרבנו זכרונו לברכה נסע בעצמו ללמברג ועסק שם ברפואות יש בזה סודות ודברים נסתרים מאד, כי לא היתה כונתו כלל במה שנסע לשם בשביל הרפואות, רק בשביל דברים אחרים הידועים לו. וכמו שכל הנסיעות שלו היו פליאות נעלמות ונשגבות כמו הנסיעה לקאמיניץ ולנווריטש ולשארירגראד וכיוצא בהם המוזכרים קצת בדברינו (לקמן קיח – רנא), כי היה לו בזה סודות נוראות מאד הנעלמות מעין כל חי. וכמו שפעם אחת כשבא מהדרכים הנ"ל ספר איזה מעשה נוראה (מזובב ועכביש) המבאר בספורי מעשיות, ואמר שזאת המעשה מבארת ענין הנסיעה שלו, ובאמת הדבר סתום וחתום מאד, כי מי יוכל לעמד בסוד המעשיות שספר, או בסוד הנסיעות וההנהגות הנפלאות הנעלמות שלו. וכמו כן היתה הנסיעה שלו ללמברג, ומאחר שיצא ובא לשם היה מכרח מן השמים לעסק שם ברפואות מטעמים וסודות הידועים לו. אבל כשבא משם אז דיקא הרבה לספר ביותר מהרחקת הרפואות, ואמר אז כמה תורות משיחות הר"ן על זה (סימן נ), וגם מקדם שנסע ללמברג היה מדבר מענין זה אבל אחר כך היה מדבר הרבה מאד מזה להתרחק מהם בתכלית הרחוק):

חיי מוהר"ן – אות קפא (נסיעתו ללמברג אות יד) – הִיָּה לִי גוֹף יָפֵה שְׁלֵא הָיָה תוֹבֵעַ וְדוֹחֵק עֲצָמוֹ כְּלָל. עֲכָשׁוּ אֲנִי צָרִיף לְשִׁמּוֹר אֶת הָעֵת שֶׁל הָאֲכִילָה וְכוּ' וְהִיסוּרִים שֶׁהָיוּ לִי שֶׁם אֵין לְבָאָר, אֵין צָרִיף לִזְמַר מִחַ יְסוּרִים, גַּם קִבְּלֵתִי רְפוּאוֹת וְהִיָּתִי שׁוֹתֵה חֵינָא [רְפוּאָה לְקִדְחַת מְלִרְיָה] וְשֶׁם בְּמִדִּינַת חֵינָא [סִין] כּוֹפְרִים לְגַמְרֵי וְאוֹמְרִים לֵית דִּין וְלִית דִּין, וְכִיּוֹצֵא שְׂאָר הַרְפוּאוֹת מִמְקוֹמוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁיֵּשׁ שֶׁם שְׂאָר אֲפִיקוֹרְסוֹת, וְכִשְׁבָּא כָּל זֶה בְּתוֹף מְעִי נֶעֱשֶׂה מְוָה מֵה שֶׁנֶּעֱשֶׂה. כִּי הָיָה צָרִיף שְׁיִבּוּא הַסֶּם הֵבֵא מִשֶׁם בְּמַעֲיו כְּדִי לְהַכְנִיעַ כְּפִירוֹת הַנֶּ"ל, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה בְּשְׂאָר סְמִים (מְוָה יוֹכֵל הַמְּבִין לְהַבִּין קֶצֶת עֵסְקוֹ בְּרְפוּאוֹת מְלִבְד שְׂאָר סוּדוֹת נִשְׁגָּבוֹת שֶׁהָיוּ בְּכָל דְּרָכָיו וְהִנְהַגוּתָיו. אָבֵל עַל שְׂאָר הָעוֹלָם הַזֶּה הִירָא מְאֹד בְּדַרְךְ עֲצָה טוֹבָה לְהִתְרַחֵק מִרְפוּאוֹת וְדִאֲקוּטוֹרִים. (צ"ע אם אפשר ללמוד מזה דלכל אחד שלוקח רפואות נכנס האפיקורסות של אותה אומה שממנה הובאו הרפואות, ולמי יש כח לתקן זאת)

ועיין מכתב הסתלקות מוהרנ"ת ששלחו אנ"ש לאנ"ש בטשערין – וְאוֹר לְיוֹם חֲמִישִׁי, שְׁתֵּי שָׁעוֹת קֶדֶם אוֹר הַיּוֹם בָּא אֵלָיו רַבֵּי מְאִיר יְהוּדָא וְרַבֵּי לֵיבְצִי וְאָמְרוּ: הַמְּלֶאֶךָ דְּיִמְהָ בָּא אֲצֵל הָאָדָם וּמְבַקֵּעַ כְּרִסוֹ וּמְפִילוֹ עַל פְּנָיו, וְאָמְרוּ: אוֹי, וּבְפֶרֶט כְּשֵׁיִשׁ רְפוּאוֹת בְּבֶטֶן, זֶה אִשׁ לְהֶבֶה, אֵךְ רַבְּנוּ וְכְרוֹנוּ לְבִרְכָה בְּוֹדָאֵי יִתְקַן הַכֹּל מֵעַל פְּנָיו. (עלים לתרופה – מכתב תעט במהדורת משך הנחל)

יש עוד הרבה מאד שיחות בזה וכדי לא להאריך כאן יותר מדאי העתקתי אותם בסוף התורה עי"ש.

הקדמה

בכלליות הנושא בתורה זו היא שלפני שעושים פדיון נפש אצל צדיק אסור לבקש רפואה אצל רופא וגם לא לנסות רפואות לבד, כי א"א לידע הרפואה. כי אע"פ שלכל חולי יש כמה רפואות, אבל משמים כשגזרו עליו החולי וייסורים שיכפרו לו על ידי החולי, גזרו שרק סם אחד יועיל לו, ורק ע"י רופא מסויים, ובזמן מסויים, כדי שעד שיודמנו יחדיו הרופא והסם יגיע הזמן.

ובאמת צ"ע האם כשיגיע הזמן אזי צריך את הסם כדי להתרפא או שכיון שהגיע הזמן כבר אין צורך ברפואות, ולכאורה ממה שאומר שאחרי הפדיון טוב להתרפא ברפואות, משמע שבגשמיות כיון שגופו חולה צריך רפואה, אע"פ שסיבת החולי כבר הסתלק. מאידך ממה שהרבה להזהיר בשיחות שלא לילך לרופאים כלל רק לסמוך על ה' כאילו נמצא במדבר, משמע שאין צורך כלל ברפואה אפילו מצד הגשמיות אחרי שהסתלק סיבת החולי.

ובאמת לכאורה תימה גדול על רבנו מה רוצה לומר בתורה זו אחרי שכל כך צעק והרבה להזהיר מהרופאים שהם מוזיקים והם שלוחי מלאך המוות וכו'? ואמנם אחרי פדיון הם פחות מוזיקים כי אפשר להתרפאות בכמה מיני סמים, אבל עדיין הם שלוחי מלאך המוות.

וכנראה כיון שידע שלא ישמעו לו, כי נהגו ללכת לרופא, ועוד שבשעת החולי ודינים, קשה יותר להתחזק בביטחון לבד, ובפרט שרואים חולה סובל. לכן מבאר כאן שלכל הפחות לא ילכו לרופא ולא יקחו רפואות, לפני פדיון.

ובאמת למעשה לפי מה שהיה תמה (שיחות הר"ן קעה) כיצד צדיקים עושים פדיון הרי צריך לזה לדעת את כל הכ"ד בתי דינים וסוד שעיר המשתלח וכו', קשה מאד לומר שיש היום מי שיכול לעשות פדיון, אולי חד בדור, ורובא דעלמא מסתמא רחוקים ממנו, ושוב לכאורה כמעט אין תועלת במה שמבאר כאן. וכן בשיחות של רבנו שהזהיר מרופאים, ובמכתבי מוהר"ן, לא מזכירים את ההיתר ללכת לרופא אחרי פדיון, אלא להפך רק צועקים שהיא סכנת נפשות. וקשה לומר שכתב תורה שלימה בספרו שכתב לכל הדורות, ונותן עצה ששייכת רק בחייו. וצ"ע.

מה הוא הפדיון? בכלליות הכוונה שפודה את עונש הייסורים שנגזרו עליו, בממונו שנותן לצדיק. כיצד מועיל הפדיון? עיין תורה קפ ותורה מא ותורה רטו. ועי"ש שלא יהיה קמצן ומשמע שהדינים נתפסים בממון, כי הממון הוא המעמיד, עליו סומך האדם, וזה בעצמו המעורר עליו דינים, שסומך על ממונו ולא על הקב"ה. והפדיון הוא ע"י שמניח ידיו על הממון ומכווין להמתיק ע"י שם מ"ב שבג' עולמות יצירה בריאה ואצילות, את הדינים הנאחזים בממון בעולם העשיה. ובלק"ה¹ מבאר מוהר"ן שהפדיון נעשה ע"י נתינת הממון צדקה לצדיק, משמע ששניהם פועלים. וכשאדם נותן ממון שלו כפי שהצדיק בחכמתו אומר לו שצריך כדי להמתיק הדין הוזה שיש עליו וממתיק הדין לפי הכוונות המבואר בתורה שם, ועוד הצדיק לוקח הממון ובא לבית דין של מעלה שיודע ששם דנים את הדין הזה, ומניח הממון על כף המאזנים² כחלק מהזכויות, משמע שלבד מהכוונות גם עצם נתינת ממונו שאליו נושא את נפשו ובנפשו יביא לחמו, ונותנו לצדיק אמתי, היא זכות גדולה שמטה את הכף לזכות, שיכול להחיות גם מי שכבר מת.

רבי אליעזר הגדול

את התורה פותח רבנו במעשה (בסנהדרין קא). שרבי אליעזר הגדול היה חולה ובאו חכמים לבקרו ורבי עקיבא ביניהם, ואמר לו ר"א חימה עזה בעולם, דהיינו שיש דינים גדולים בעולם. ומבואר שהקפיד עליהם ר"א ובוזוהר מסופר שגם קילל אותם על שלא באו עד עתה ללמוד ממנו, ועתה הוא עומד להסתלק מן העולם ועמו יאבד העולם, ים של תורה, כי לא למדו ממנו אלא כטפה מן הים. ובאמת תימה מדוע הקפיד הרי חכמים נידוהו ומנודה אסור להכנס בד' אמותיו וכל ביתו כד"א, ואסור להאריך בדבור עמו, כדין אב"ל. וכ"ש לדעת הרמב"ן שהיה חרם ולא נדוי, והמוחרם אסור כלל ללמוד ממנו (כמבואר בש"ע י"ד סימן לד סעיף ב). וגם הם שבאו לבקרו ועמדו בריחוק ד"א ולמדו ממנו³ וצ"ע, וכנראה כיון שבאמת ידעו שהוא גדול הדור⁴, אלא שלא ירדו לסוף דעתו, ולא מרצון נידוהו אלא לצורך שעה שלא ירבו מחלוקות בישראל

¹ עיין לק"ה ברכת השחר הלכה ה אות יד - ובשביל זה מביאין מעות לפדיון להצדיק, פי מעות בחינת דינים, וכשהצדיק לוקח המעות לפדיון ונשטתו ואכילתו, עולה המעות לשמש הפרנסה שתלוי במזל כמו שאמרו רבותינו וכוונם לברכה, הינו בבחינת תרין מזלין דדיקנא קדישא, שהוא בחינת עת רצון הנ"ל, כמוכן בכונות, ועל ידי זה נמתקין הדינים, על ידי בחינת פדיון העליון הנ"ל שהוא העקר, כי אפלו בשעושי פדיון פרטי צריכין לקבל איזה הארה משם, כמוכן במקום אחר.

² שיש"ק ח"א אות שסג - ספרו לו כל בני הבית מה שנגעשה שם, אחרי שנסע לאדמו"ר וצ"ל, כי תכף אחר נסיעתו התחילה האשה לגוע, ונעשה קול בכיה ורעש גדול בבית, עד שהקיצו אותה, ואמרה לתן לה מעט מים אל פיה, וספרה להם, כי כאשר יצאה נשמתה ובאה לפני בית-דין של מעלה, ושקלו העונות והזביות שלה, והקריעו העונות וגורו דינה למיתה, שלא תחזור עוד לזה העולם. בתוך-כך בא אברהם אבינו [ותארה צורתו בצורת אדמו"ר וצ"ל] והביא "רעננדיל" אחד והשליך אל הכף של זביות, והקריעו הזביות, ופסקו דינה לחיים. וכפי שספרו לו היה זה הדבר, בעת אשר אדמו"ר וצ"ל עסק ושקל כמה פעמים את ה"רעננדיל" על כף המאזנים כנזכר-לעיל. או השתומם האיש ויתפלל מאד על הדבר הזה, והבין היטב מה שאדמו"ר וצ"ל שקל כמה פעמים את ה"רעננדיל"... מה שבעיניו היה הדבר לפלא. והאשה שבה לבריא ונתה תכף בשלמות. (שם אות מ"ג).

³ סנהדרין דף סח (גרסת עין יעקב אות קח) תניא, בשחלה רבי אליעזר, נכנסו רבי עקיבא וחבריו לבקרו, הוא יושב בקינוף שלו, והם יושבין בטרקלין שלו. ואותו היום - ערב שבת היה, ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפלו, גער בו, ויצא בנויפה. אמר להם לחבריו, כמדמה אני שדעתו של אבא נטרפה. אמר להו, דעתו ודעת אמו נטרפה. היאך מניחין אסור סקילה, ועוסקין באסור שבות? כיון שראו חכמים שדעתו מושבת עליו, נכנסו וישבו לפניו מרחוק ארבע אמות. אמר להם, למה באתם? אמרו לו, ללמד תורה באנו. אמר להם, ועד עכשיו, למה לא באתם? אמרו לו, לא היה לנו פנאי. אמר להם, תמה אני, אם ימותו מיתת עצמן. אמר לו רבי עקיבא, (שלו) [שלי] מהו? אמר לו, שלך - קשה משלך. נטל שתי זרועותיו והניחן על לבו, אמר, אוי לכם שתי זרועותי, שהן בשתי ספרי תורות שנגללין. הרבה תורה למדתי, והרבה תורה למדתי; הרבה תורה למדתי - ולא חסרתי מרבתי, אפלו ככלב המלקק מן הים. הרבה תורה למדתי - ולא חסרוני תלמידי אלא כמכחול בשפופרת. ולא עוד - אלא שאני שונה שלש מאות הלכות בבהרת עזה, ולא היה אדם שואלני בהם דבר מעולם. ולא עוד - אלא שאני שונה שלש מאות הלכות ואמרי לה, שלש אלפים הלכות בנטיעת קשואין, ולא היה אדם שואלני בהם דבר מעולם, חוץ מעקיבא בן יוסף. פעם אחת אני והוא מהלכין היינו בדרך, אמר לי, רבי, למדני בנטיעות קשואים.

⁴ עיין מכתב מאלהו ח"ה עמ' 220 מה שמקשה כיצד יתכן ששמעו בת קול שהלכה כר"א הפך האמת, וכך גם מקשה כיצד יתכן שאחר שמע בת קול שובו בניו חוץ מאחר שזה הפך האמת. ומבאר שבת קול היא קול משמים אבל היא שמעת כמו קול פנימי

וכמבואר שם בגמ' דף סח שמיד שנפטר אמרו הותר הנידוי, שלא כדין כל מנודה שלא חזר בו שמניחים אבן על ארונו. ומבואר שם שהיה בקינוף והם בטרקלין, וצ"ע לפי המבואר בוהר שר"ע למד ממנו וליהטה אש סביב שניהם. והחכמים באותו ביקור שבחו את ר"א שהוא נצרך לעולם יותר מטפת גשמים ויותר מגלגל חמה ויותר מאב ואם. ואולי לפייסו לשכך הקפדתו עליהם/ אע"פ שלכאורה הקפיד שלא בצדק, אבל מכאב גדול על תורתו שתלך עמו לקבר/.

מה שאמר ר"א חימה העזה בעולם, פרש"י שעל עצמו אמר שהיא סיבת חוליו, ומהרש"א ביאר שהתכוון לכעס של הקב"ה על החכמים, ובעיקר על ר"ע, כיון שלא באו ללמוד ממנו/ו. ואע"פ שהיה ר"א מנודה ע"י הסנהדרין על הוראתו בתנור של חוליות וחול ביניהם, המכונה תנור של עכנאי, כי הרבו לסובבו בראיות כל אחד להוכיח דעתו.

ומבאר כאן רבנו שאם היה צדיק שיכול לעשות פדיון, היה יכול להמתיק את הדין/ו. אבל לא נמצא מי שיכול. (מדוע לא נמצא עיין בפנים) ונראה שעל כן לפרש"י נפטר רבי אליעזר ולפי המהרש"א אולי על כן נהרגו עשרה הרוגי מלכות/ו.

שמתערב בו נטית הנפש של השומע, ומוכיח מזה עד כמה החזיקו חכמים את ר"א הרבה יותר גדול מהם והיתה להם מלחמה פנימית עצומה בין השכל להרגשת הלב, במה שחלקו עליו עד כדי שלדות. ומביא ראייה ממה שרבי יהושע שהיה ראש החולקים כשראה את האבן שר"א ישב עליה אמר שהיא כמו הר סיני והיושב עליה כמו ארון הברית.

¹ **ראיתי מאמר יפה** שחכמים כווננו בדבריהם ששבחוהו למנוע הסתלקותו, ולא הצליחו. בשיחות מוסר לרבי חיים שמואלביץ מאמר רב ותלמיד, מחדש מהמדרש שהביא רש"י עה"פ בדברים לב (מח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר: (מט) **עֲלֶה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר נֹב...וְגו', פרש"י (מח) וידבר ה' אל משה בעצם היום הזה - בג' מקומות נאמר בעצם היום הזה. נאמר בנח בעצם היום הזה בא נח וגו' במראית אורו של יום לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחים אותו ליכנס בתיבה ולא עוד אלא אנו נוטלין וכדומות ומבקעין את התיבה אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה. במצרים נאמר בעצם היום הזה הוציא ה' לפי שהיו מצריים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בהם אין אנו מניחים אותן לצאת ולא עוד אלא אנו נוטלין סיפוף וכלי זיין והורגין להם אמר הקב"ה הריני מוציאן בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה. אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחים אותו אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזי לנו את השליו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחים אותו אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכ'.**

ומקשה ר' חיים בשלמא הכניסה לתיבת נח ויצאת מצרים יכולים בני אדם למחות לכן עשה זאת הקב"ה בעצם היום דייקא, אבל הסתלקות משה מי יכול למחות בידו והי זה דרכו של עולם שהקב"ה לוקח נשמות בהגיע זמנו. ומתוך שכאשר בני ישראל אומרים אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזי לנו את השליו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה, צריכים אנו לו כולנו, בזה בעצמו אין מניחים אותו ית' לקחתו, וע"כ גם בזה נאמר בעצם היום הזה. ובוה מבאר את דברי חכמים לר"א שהמשילו אותו לג' דברים רבי טרפון אמר טוב אתה מטיפה של גשמים, ורבי יהושע אמר טוב אתה מגלגל חמה, ורבי אלעזר בן עזריה אמר טוב אתה מאב ואם, שהם דברים הנצרכים לחיות האדם, ובוה רצו שלא להניח להקב"ה לקחתו. ולא עלה בידם.

¹ **נראה** שהיה מעשה בעל דבר שהצליח, לגרום למחלוקת כזו נוראה עד שכל ישראל אבדו ים של תורה נוראה של ר"א. ואעפ"כ אם מותר לומר, אולי היה זה גם משמים כדי שהחידוש של תורתו של ר"ע יהיה בבחי' התחלה חדשה, וכמו שמבואר בלק"ה שעל כן כד אלף תלמידיו הראשונים נפטרו, כי זה היה בחי' האור הראשון שעדיין לא היו לא כלים בעולם בבחי' אורות הנקודים שיצאו מהעינים בבריאת העולם, ורק השבירה יצרה את הכלים לאור החדש שבא לעולם ע"י שלימד את חמשת התלמידים האחרים שלו. וצ"ע.

² **יש להעיר** שמבואר בירושלמי פסחים פרק ו' ריש הלכה ג' שר"ע למד אצל ר"א יג שנים, אלא שהיה שתקן ור"א לא הכיר גדולתו ורק בסוף השנה האחרונה הקשה הקושיא המובאת שם במשנה בדין מכשירי קרבן פסח שאפשר לעשותם לפני שבת, ור"א סבר שיש בדברי ר"ע קצת זלזול וענה לו בתקיפות (וקלל אותו בשחיטה השבתני בשחיטה תהא מיתתך) ורבי יהושע בן חנניה שהכיר את גדולת ר"ע עמד לצידו באותו ויכוח. (הובא בהערות שוטנשטיץ פסחים סו. הערה 5) ועיין פסחים סט. שר"א שכח תלמודו ור"ע הזכיר לו, דהיינו שמה שהשיב לר"א היה מדברי ר"א בעצמו ששכח, ואעפ"כ הקפיד עליו ואמר שתהא מיתתו בשחיטה. וצ"ע מה הכוונה ששכח תלמודו והרי אמר להם שיש לו ים של תורה ללמד והקפיד שהם לא ללמדו ממנו אלא כטפה מהים. וכנראה שכח רק כמה הלכות.

³ **צ"ע אולי** לשיטת המהרש"א שהחימה היתה על חכמי ישראל, ולפי זוהר שנראה ממה שרבי אליעזר קילל אותם על שלא באו ללמוד ממנו, החימה היתה על שעתה יאבד העולם כמעט את כל חכמתו של רבי אליעזר הגדול שהיה הגדול בדורו שהרי לא זכה ללמד אלא כטפה מן הים ממה שהיה לו ללמד. וצ"ע אם אפשר לומר שחימה העזה הזו גם היא החימה שגרמה להריגת עשרה הרוגי מלכות כמבואר באריו"ל (ספר הליקוטים בראשית פ"ג שבזמן הי הרוגי מלכות גברו העונות ולא היה כן בבני אדם להעלות מין נוקבין לברר מה שהיה צריך לברר) דהיינו שהיה צריך יחוד גדול כדי להמתיק הדין שלא היה אפשרי אז אלא ע"י נשמות עשרה צדיקים נוראים כאלה. דהיינו האם אפשר לומר שאם היו מקבלים מר"א את תורתו היה נמתק כמו אם היה מי שיעשה פדיון. ואע"פ שמבואר באריו"ל שהעשרה הרוגי מלכות נהרגו מכמה סיבות בשער הגלגולים כתב לתקן י' טפות שיצאו מיוסף, ובשער הפסוקים וישב כתב לכפר על מכירת יוסף כמבואר שם שהם היו נשמות אחי יוסף. (וכן כתב בשער מאמרי רשבי" פ' פקודי ומקשה כיון שר"ע בן גרים שהם על כנפי השכינה ולא תחת כנפיה אין נשמתו יכולה להיות מין נוקבין, ותירץ שהיה ניצוץ יששכר שירד לעמק הקליפות ויצא ע"י גרות.)

וצ"ע לשיטה שהחימה היתה על החכמים מדוע רבי אליעזר לא עשה להם פדיון. ואולי מנודה לא יכול לעשות וצ"ע.

גם צ"ע כיצד אפשר לומר שהחימה היתה על חכמים שלא באו ללמוד, הרי ר"א מנודה ולפי הרמב"ן אפילו מוחרם. ואולי אין הכוונה שהדינים היו רק בגלל זה אלא היו על עוון הדור אבל אם היו לומדים ממנו היה העוון נמתק כמו ע"י פדיון. דהיינו שבגלל שלא קבלו ממנו תורתו לכן לא היה מה שימתיק את העונות שהיו באותו הדור הוכרח הדבר שיהרגו עשרה צדיקים נוראים.

וקצת ראייה לזה נראה ממה שמבואר שר"א אמר לר"ע שלך קשה מכולם, הלשון מכולם נראה שרמו להם על עשרה הרוגי מלכות וכן לשון שלך קשה כידוע שבאמת כשהוציאו את ר"ע דהיינו כאחד מהעשרה אזי סרקוהו במסרקות של ברזל.

ומיד ממשיך רבנו בעניין הפדיון שלא ניתן רשות לרופא אל אלא אחרי פדיון. וצ"ע אע"פ שיש קשר בין הרישא לסיפא אבל צ"ע מה רוצה ללמד ברישא.

ואולי צ"ל שרבנו למד כפרש"י ולא כפרוש המהרש"א, כיון שממשיך בעניין חולי ופדיון משמע שרומז לחולי של רבי אליעזר, ואם כהמהרש"א עדין לא היה שום חולי לחכמים. מאידך ממה שרבנו שינה הלשון וכתב שר"א אמר לר"ע חימה עזה בעולם משמע שרמזו שהחימה היא על ר"ע שלא בא ללמוד ממנו. וגם מהמסופר בגמ' שיצאה בת קול משמים ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום, וכשרבי נתן שאל את אליהו הנביא מה אמר הקב"ה בשעה שיהושע אמר על הבת קול לא בשמים היא, וא"ל שהקב"ה חיך ואמר נצחוני בני^א, משמע דעתו של הקב"ה היה כרבי אליעזר^ב, וא"כ הייתכן שכעס עליו עד שנעשה חולה וחימה עזה בעולם, אע"פ שאמר אמת?

רשות לרופא לרפא

רבנו מבאר את ההלכה הזו שהרשות היא רק אחרי פדיון ולא לפניו. ולכאורה כיון שכמעט ואין לנו מי שיעשה פדיון, וכמו שרבנו התפלא כיצד צדיקים עושים פדיון וכו', נמצא מי שלא נותן פדיון לצדיק שיוודע לעשות פדיון כראוי לכאורה לגביו אין רשות לרופא לרפא וצ"ע.

הסוגיא הזו עפ"י הפשט ארוכה מאד ורבים מאד דשו בה, עיין ברכות ס: נחלקו רב אחא ואבבי, האם צריך להתנצל כשפונה לרופא, או כיון שכך נהגו זה לכתחילה לפנות לרופא. והש"ע פסק כאבבי שזה לכתחילה. כמבואר ביו"ד סימן שלו – נתנה רשות לרופא לרפאות ומצווה היא ובכלל פקוח נפש הוא והמונע שופך דמים אפילו אם יש לו כבר רופא שירפא אותו. ובסעיף ב' כתב שהרופא חייב לרפא מדין השבת אבידה.

לשון הש"ע צ"ע דפתח ברשות וסיים במצווה, עד שהנמנע נקרא שופך דמים. גם צ"ע מדוע צריך לתת רשות לזה, ומאי שנא מכל השתדלות כגון בפרנסה. ועיין ט"ז שם שכתב עיקר רפואת האדם היא בדרך נס ע"י בקשת רחמים, אלא שלא כל אדם זוכה לנס/י ע"י בקשת רחמים. והקב"ה הסכים לזה לכן נתן בטבע כח רפואה/י^ט. ומשמע שבזה שנתן כח בעשבים לרפא זו נתינת הרשות לרפא.

דעת הרמב"ם^י שחולה דינו כאדם רעב שרפואתו היא מאכל, וחייבים להאכילו, מדין השבת אבידה כמ"ש "והשבותה לו" לרבות אבידת גופו. ובוזה הוא דוחה את הפירוש על המשנה בפסחים פ"ד טעם

ועיין ספר הליקוטים פרשת וישב פרק לו שרבי אליעזר גם הוא היה מהם, אלא שהיה כנגד ראובן, וכיון שלא היה במכירה, לכן לא נהרג, אבל נתפס למינות (אין הכוונה ממש אלא למעשה היה שנהנה מאיזה דבר חכמה שלהן ונחשב לו לעוון גדול. כמבואר בסר הדורות)

^א **עיין שער מאמרי רשב"י** – פרשת פקודי – ואחר שביארנו ענין חטאו של אדם הראשון ומה גרם על ידי מעשיו. נבאר עתה ענין גרעון אחר יותר רע מזה והוא בזמן סוף בית שני כשנחרב בזמן עשרה הרוגי מלכות כי אז נתגברו העונות ונתרבו מאד וגברה יד הקליפות ולא היה כח במעשה התחתון לברור ניצוצות מן המלכים הנו' ולא היו יכולין להעלות מיין נוקבין מנוקבא דז"א לגבי בעלה ולא עוד אלא שגם המיין נוקבין של אימא עלאה חזרו לרדת בעון הדור ונפלו בעמקי הקליפות ונתערבו שם כבראשונה וזהו סוד ובפשעיהם שולחה אמכם. ולהיות זה היה העולם הולך ליחרב ולכן הוכרח ענין עשרה הרוגי מלכות אלו וכאשר נהרגו על קידוש השי"ת היה יכולת בהם ובנשמתם להעלותם את המיין נוקבין בכתחילה מעט מעט ניצוצות בכל זווה וזווה הן מבחינת מיין נוקבין של אימא עילאה שירדו כנו' והן מבחינת מיין נוקבין של נוקבא דז"א. והנה סיבת היות אלו העשרה ולא זולתם נתבאר אצלי באורך רב במקומו אבל הענין בקיצור הוא כי הנה צריך שתדע כי בחינת מיין נוקבין הם מציאות הנשמות של בני אדם התחתונים עצמן והבן זה היטב וזכרהו כי הוא כלל גדול כדי שתדע מה ענין מיין נוקבין וכמו שביארנו לעיל כי מתחברים אלו המיין נוקבין עם המיין דכורין ומהם נוצרים הנשמות. והנה שרש כל הנשמות הם הנשמות של השנים עשר שבטים בני יעקב והם אלו העשרה הרוגי מלכות כנו' בתקונים ואעפ"י שהשבטים הם שנים עשר ואלו הם עשרה אין בזה קפידא. וכב' ביארנו ענין זה במקומו באורך ונמצא כי כיון שאלו העשרה הם השורש אל כל המיין הנוקבין שבעולם לכן בהיות עתה מוסרים עצמם על קדושת השי"ת יחזרו עתה להיותם בסוד מיין נוקבין ויעמוד דבר זה קיים לדורי דורים עד ביאת המשיח והם יעלו בחינת המיין נוקבין במלכות אף אם אין זכות בדורות האלו שאחר החורבן להעלות מיין נוקבין במלכות והבן זה מאוד:

^א **לכאורה צ"ע** מאי נצחוני בני? הרי חכמים נהגו עפ"י דעת תורה שאחרי רבים להטות, וכמו שמצינו (עירובין יג:) שלא פסקו כדעת רבי מאיר כיון שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו, הכי נמי לא פסקו כר"א כי לא עמדו על דעתו (עיין לק"ה ראשית הגז ג' אות יג. והתורה מצווה "אחרי רבים להטות" וא"כ לכאורה אדרבה אם היו פוסקים הלכה כר"א נגד דעתם, אזי היה לו לומר נצחוני בני, שאני אמרתי אחרי רבים להטות ולא שמעו לי.

^ב **עיין ספר המדות** מריבה אות סא – לפעמים כשהרבה צדיקים חולקים על צדיק אחד גם הקדוש ברוך הוא מסכים עמהם אף שהאמת עם הצדיק האחד, והצדיקים ממשיכים את רצון הקדוש ברוך הוא עמהם: צ"ע מדוע אומר רבינו שהאמת עם הצדיק האחד, הרי לכאורה שניהם אמת כמבואר בתורה נו אלא שנחלקו כיצד צריך לפסוק למעשה.

^ג **דברי הט"ז** שהרפואה היא נס ולא כל אחד ראוי לזה צ"ע בזה הרי יש חולי שבא פתאם ולכאורה זה נס וא"כ כמו שבא בנס ילך בנס.

^ד **תנא דבי אליהו רבה א'** לא נבראו בהמה חיה שקצים ורמשים בעולם אלא לרפואה לבני"א על הארץ

^ה במשנה פסחים פ"ד מ"ט שחזקיה גנו ספר הרפואות מביא הרמב"ם מה ששמע לפרש שהכוונה לספר רפואות שחיבר שלמה המלך לכל מחלה, וחזקיה המלך גנו כי סמכו על הספר ולא על השם ית'. והרמב"ם אומר שזה פירוש משובש כמו שלא יתכן לומר על אדם רעב שלא יאכל לחם לרפואת הרעב אלא ימתין לישועת ה' ית'.

שחזקיה המלך גנו ספר הרפואות כיון שהיה בו רפואה לכל חולי וסמכו רק עליו ולא על הקב"ה. וביאר שמדובר בספר רפואות של איסור. וצ"ע מה סברו החולקים עליו, הרי ניתנה רשות להתרפאות, גם צ"ע מה שאמרו (דהיי"ב טו יב) על המלך אסא שכיון שסמך רק על הרופאים הניחו הקב"ה על דרך הטבע והתפשט חוליו עד שברגל עד הראש. ונראה כוונת חז"ל שאמרו לשון רשות לרופא ולמתרפא, כי באמת צריך לבטוח בה' שהוא מחץ והוא ירפא, **אעפ"כ הותר להתרפאות, וזה לא הותרה אלא דחוייה, חייב להרגיש לא בסדר כשפונה לרופא ולמעט ככל יכולתו לפי מדרגת בטחונו**, ואם לא אזי ישליך אותו הקב"ה על הטבע, לגמרי, ומחלה שעפ"י הטבע אין לה רפואה לא יתרפא ממנה.

וספר הרפואות צ"ל שכיון שהיה כל כך ברור כל חולי איזה תרופה היא רפואתו, (וכפרש"י פסחים נו. שהיה מרפא מיד, משמע שאם היה מרפא אחרי זמן בינתים היו נותנים דעתם לבקש מה) לא נתנו דעתם כלל שהרפואה היא נס וצריך לבקש רחמים מהקב"ה. אבל לדברי רבנו שפירש את הגמ' (ע"ז נה.) חללים רעים ונאמנים שלא לצאת עד זמן שנגזר עליהם, ומפרש רבנו שלכל חולי יש כמה תרופות והגזר דין הוא שרק אחת מהן תרפא ודווקא ע"י רופא פלוני ועי"ז נמשך הזמן שתמשך המחלה. ולפ"ז צ"ע כיצד הואיל ספר הרפואות. ואפילו אם כתוב בו כל הרפואות כולן והיו מנסים על כל חולי את כל הסמים שמרפאים אותו. אבל הרי א"א שינסו גם כל תרופה ע"י כל הרופאים. וצ"ע.

ועיין רמב"ן בתורת האדם שער המיחוש – ענין הסכנה אות ו' שכתב – ומסתברא דהא דאמרינן נתנה תורה רשות לרופא לרפאות, לומר שאינו אסור משום חשש השגגה, א"נ שלא יאמרו הקדוש ברוך הוא מוחץ והוא מרפא, שאין דרכן של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, כענין שכתוב (על אסא המלך) (ד"ה ב' ט"ז) גם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים. אבל האי רשות רשות דמצוה הוא דמצוה לרפאות ובכלל פקו"נ הוא כדתנן מאכילין אותו ע"פ בקיאים.

נ"ל כוונתו כנ"ל שהרשות לרופא היא לאפוקי מ"אני מחצתי ואני ארפא", אבל רק כיון שנהגו נמצא שלא הותרה אלא דחוייה, לכל אחד לפי מדרגת הבטחון שלו.

וצ"ע לכאורה חולק בזה על עצמו בפרשת ויקרא כו יא) ו' שכתב ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון ה' אחר שהבטיח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך. אלא כיון שנהגו ברופאים הניחם הקב"ה על המקרים אבל באמת ניתנה רשות לרופא אבל לא לחולה להתרפאות. וחולה כיון שאינו מעדת ה' שחלקם בחיים ופונה לרופא חייב הרופא לרפאותו.

ועיין ברכי יוסף להחיד"א (על ש"ע י"ד סימן שלו) שמתרץ שבתורת האדם דיבר הרמב"ן לרופא, ובחומש דבר לחולה. וצ"ע כי מלשונו בחומש נראה ששם דיבר לצדיקים ובתורת האדם לכל אדם.

החיד"א בעצמו פוסק למעשה שזו יוהרא לסמוך על נס ולא להתרפאות, כי גדולי הצדיקים נהגו לפנות לרופאים.

גם הרדב"ז כתב בתשובה אלף קלט ח"ד ט"ז, שחולה חייב להתרפאות ברפואות. אבל היעב"ץ במור וקציעה כתב על זה שרק חולי של מכה גלוי שבזה יש לרופא ידיעה וודאית בזה כופין לחולה להתרפא. וכעין זה כתב האבן עזרא על החומש עה"פ ורפא ירפא.

^{טו} **רמב"ן על ויקרא** פרק כו פסוק יא – והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג עינם בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך השם לחם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרופא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו כו) כי אני ה' רופאך וכן היו הצדיקים עושים בזמן הנבואה, גם כי יקרם עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים, כענין חזקיהו בחלותו (מ"ב כ ב ג) ואמר הכתוב (דהיי"ב טו יב) גם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים, ואילו היה דבר הרופאים נהוג בהם, מה טעם שיוזכר הרופאים, אין האשם רק בעבור שלא דרש השם אבל הוא כאשר יאמר אדם, לא אכל פלוני מצה בחג המצות כי אם חמץ:

אבל הדורש השם בנביא לא ידרוש ברופאים – ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם, אחר שהבטיח וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך, והרופאים אין מעשיהם רק על המאכל והמשקה להוהיר ממנו ולצוות עליו:

וכך אמרו (ברכות סד) כל עשרין ותרתין שנין דמלך רבה רב יוסף אפילו אומנא לביתיה לא קרא, והמשל להם (במדב"ר ט ג) תרעא דלא פתיח למצותא פתיח לאסיא והוא מאמרם (ברכות ס) שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו, אילו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטאו ויתרפא ברצון ה', אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרי הטבעים:

וזו היא כונתם באמרם (שם) ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות, אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם שחלקם בחיים, אין לרופא לאסור עצמו מרפואתו, לא מפני חשש שמא ימות בידו, אחרי שהוא בקי במלאכה ההיא, ולא בעבור שיאמר כי השם לבדו הוא רופא כל בשר, שכבר נהגו ועל כן האנשים הנצים שהכו זה את זה באבן או באגרוף (שמות כא יח) יש על המכה תשלומי הרפואה, כי התורה לא תסמוך דיניה על הנסים, כאשר אמרה (דברים טו יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, מדעתו שכן יהיה אבל ברצות השם דרכי איש אין לו עסק ברופאים:

ועיין ירושלמי סוף קדושין אסור לדור בעיר שאין בה רופא. וכן איתה בסהדרין יז: עיר שאין עשרה דברים ואחד מהם רופא אין ת"ח רשאי לדור בה. עוד עיין בזה שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן פז ושם חלק יד סימן יג. ועיין זוהר ח"ג רצט. מדמה חולה לאסיר דצריך להצילו.

למבואר עד כאן צ"ע דברי רבנו ועוד יותר דברי מוהרנ"ת שדברו לכלל ישראל בצורה כל כך קיצונית, נראה שלמדו ועמך כולם צדיקים כפשוטו ממש, וכולם צריכים לסמוך רק על ה' ית'. ובמה שרבנו סתם שלכאורה דיבר רק על הסכנה כיון שא"א לכוון את הרפואה הנכונה, והזהיר מהרופאים שלבם גס ולא חוששים לתת מספק סם שממית. מוהרנ"ת החמיר יותר בלא לחלק בין חולי לחולי ובין רפואה לרפואה, תמיד לסמוך רק על ה'. וצ"ע שכתוב שכך שמע מרבנו, אע"פ שידוע שרבנו בדבר של מסירות נפש לימד שלא מורים הלכה לאחרים, כאן יצא מגדרו להזהיר בכל אופן שהרופאים הם סכנת נפשות.

עוד נראה להעיר מתורה ג' תנינא שכל הרשות לרופא לרפאות ולחולה להתרפאות היא אחרי פדיון שעל ידו התבטל הדין באיזה סם וע"י איזה רופא יתרפא. אבל כיון שתמה כיצד צדיקים עושים פדיון שצריך לזה לדעת כל הכ"ד בתי דין וכו', צ"ע אם באמת יש לנו מי שיעשה פדיון כזה שיבטל את הדין, וא"כ שוב צ"ע, כי תמיד אנו לפני פדיון, שאז אפילו רשות לא ניתנה לרופא.

ומי יודע כשנעלה למעלה ונבקש את שמינו ברשימת חסידי רבנו אם לא יאמרו לנו לא קיימת הוזהרת רבנו מרופאים, אלא שבאמת צריך הרבה רחמי שמים לצאת חובת רבנו, בכל הדברים שציווה, ונקווה שיתגברו שילמדו עלינו זכות גם בעולם האמת שכולו דין.

בנדרים דף מא. ואמר רבי אלכסנדר אמר רבי חייא בר אבא גדול נס שנעשה לחולה יותר מן הנס שנעשה לחנניה מישאל ועזריה, של חנניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולים לכבותה, וזו של חולה של שמים היא ומי יכול לכבותה.

ועיין שבת לב. אמר רב יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטור. ומסתמא הכוונה לחולי של סכנה מה שחז"ל הגדירו כסכנת הגוף או סכנת אבר, וכמו שאמרו על היולדת נפל תורא חדד סכינא, נפל דייקא. אבל עיין שם שאפילו חש בראשו צריך רחמים כאילו תפס אותו שוטר שליח בית דין – תנו רבנן מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט (לשוטר), חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר (טבעת ברזל שקושרים לאסירים), עלה למטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון (לבימת השופטים הדנים נפשות), שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפילו תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת וגו':

מבואר שכל חולי צריך זכויות וניסים להתרפא, וא"כ מה יכול רופא להואיל, אפילו אחרי פדיון? ומוכרחים לומר שיש טבע ויש השגחה, ואפשר להתרפאות ע"י שניהם, ע"י ספר הרפואות, וע"י תפילה, לכן לא ניתנה לרופא אלא רשות, כדי שנוכח שהעיקר היא ההשגחה וצריך לבקש השגחה תמיד ולבקש רחמים על כל צרה, אלא שלא לוקחים מהאדם את הבחירה, לכן הורשה והותר¹⁷ להתרפא בדרך הטבע, אבל אין לו לפנות כלל לרופא ורפואות. וזו כוונת הרמב"ן שכביכול סותר עצמו כי בחומש לפי העניין שם דיבר על צדיק ובתורת האדם דיבר בכלליות לאדם בינוני.

גם עיין ב"מ פז. – עד יעקב לא הוה חולשא (חולי שהוא תחילת הסתלקות תוס' בי"ב סו:), אלא בעיטוש בלבד היה אדם מסתלק (פד"א בב). אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא (חולי שהוא תחילת הסתלקות) שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח (לא היה חולי של תחילת הסתלקות ואעפ"כ נתרפא ממנו) אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חולי אחריתי.

אולי אפ"ל שעד יעקב אבינו לא היה שום חולי שהוא תחילת יציאת הנפש ויעקב ביקש שיציאת הנפש תיהיה בהדרגה, דהיינו חולי מסוכן שבסופו מת, ואלישע ביקש שגם חולי שהוא תחילת יציאת הנשמה יהיה אפשר להתרפא ממנו. וצ"ע מה חידש אלישע אם כבר הגיע זמנו למות כיצד מבקש להתרפא, ואם לא הגיע זמנו מדוע שיהיה חולה מסוכן הרי יעקב אבינו לא חידש חולי כזה אלא רק חולי שלפני מיתה. וצ"ל שיעקב אבינו חידש חולי שלפני כל מיתה וגם שלא בזמנה, ועל זה ביקש אלישע שחולי מסוכן שלא הגיע זמנו להפטר אפשר להתרפא ממנו. ועיין שדה צופים שם שמוכיח שאלישע ביקש רק על עצמו, וחוקיה אחריו ביקש על הכלל ונתרפא, וגם חידש לכולי עלמא שאפשר להתרפא מחולי של הסתלקות וצ"ע א"כ הכוונה שחידש שאפשר לבקש עוד שנות חיים כמו חוקיה שזכה לעול חמש עשרה שנים ועי"ז התרפא וצ"ע.

¹⁷ **בידוע** של המותר עם יוד החכמה נעשה מיותר, ועל זה אמרו כל האומר מותר קרוב למזיד. כי סילק את החכמה ופנה להתגלות לבו.

נמצא שהם שני סוגי חולאים, חולי שהיה לפני יעקב אבינו שהם לכפרה בלבד וכגון החולאים שבזמן אברהם אבינו שאבן תלויה בצווארו וכל חולה שרואה מתרפא (ב"ב טז), ומשנפטר היא תלויה על החמה. ויעקב אבינו ביקש על חולי של תחילת הסתלקות, ואלישע הנביא וחזקיה המלך פעלו שגם מחולי כזה אפשר להתרפא, ומסתמא הכוונה שיזכה לתוספת שנים וצ"ע.

ולסיכום על כל החוליים צ"ע גדול הרי כל אחד יודע שיסורים מכפרים אעפ"כ אנו חלשים ומבקשים בכל יום אל תביאנו לידי נסיון, אבל כשרוצים איזה כפרה ולעורר רחמי שמים עושים צום וממעטים בתענוגים, והנה הקב"ה חכם יותר מאיתנו ושולח לנו יסורים בדיוק מה שיכול לכפר לנו עוון מסויים שאנו צריכים לתקן ע"י שקלל בנו איזה אבר שנפגם בעוונותינו, ואנו במקום לשמוח על התיקון ששולח לנו המלך הגדול, ועוד מצטער עמנו כמבואר בכל צרתם לו צר, ובוודאי על כן לא יאריך בצרה יותר מההכרח, איך קם לו אדם ומחפש תרופה לבטל את התיקון וכאילו נלחם עם הקב"ה ולא רוצה לא בהן ולא בשכרם ולא בכפרתם ולא בתיקון שנעשה על ידם. וזה צע"ג. ולא צריך להיות צדיק גדול כדי להבין זאת.

למעשה בעניין רופאים

אע"פ שנראה דעת רבנו, ודעת מוהרנ"ת מה שקיבל בפירוש מרבנו, דעה ברורה ונחרצת לברוח מרופאים כמטחוי קשת. למעשה בוודאי מדובר במסירות נפש, ואע"פ שסכנתא חמירא מאיסורא, ורבינו צועק ומזהיר על סכנה גדולה, אעפ"כ במציאות זו מסירות נפש לקיים דבריו כפשוטו. ועל מסירות נפש לא מורים לזולת אלא כל אחד לעצמו/ו¹⁰¹. אבל עכ"פ ברור שמי שיש בכוחו לקיים דברי רבנו ובאמת צועק באמונה שלימה לה' אין לו לחשוש שיתבעו אותו על הזנחה ולא תעמוד על דם רעך וכיו"ב כי דעת רבנו ברורה. ואעפ"כ ערום יעשה בדעת (יג טז) כי לכאורה יש מצבים שכן צריך לילך לרופא וא"א לפרש, רק כל אחד לפי מדרגת הביטחון ועיין לק"ה משא ומתן הלכה ד' בעניין ההשתדלות בפרנסה, שמבאר שם שההשתדלות היא לכל אחד רק כמה שחסר לו בביטחון. ואינו דומה ממש כי כאן העסק בנפשות ושם בממונות.

ויש המחלקים בין סוגי החוליים, כמובא באבן עזרא (שמות כא יט) על "רפוא ירפא" שיש מחלקים בין חולי חיזוני לפנימי. ובאנ"ש היו שחילקו בין חולי שרפואתו ידועה שמרפאת לחולי שלא ידוע, וכן ידוע שרבנו הורה לחסן נגד מחלת הבעבעות רוח בזמנו. וכן נראה פשוט לשון רבנו שהזהיר בגלל הסכנה, ולא מעצם העובדא שאדם פונה לרופא ולא סומך על ה' ית'. מאידך ממה שאמר בשיחה שצריך להרגיש כמו שאתה בשדה ואין מי שיעזור לך, לבד מה', משמע שרצה שנסמוך רק על ה' וכמו שהבין מוהרנ"ת. ולמעשה א"א להורות לזולת, וכבר היו מעשים שנהגו למעלה ממדרגתם ואיבדו נפשות.

עד כאן הקדמה

תורה ג [ט]

(סנהדרין קא) ¹⁰² **כשחלה ר' אליעזר הגדול** ¹⁰³ ובאו חכמים לבקרו **אמר לר' עקיבא** ¹⁰⁴ **חימה** ¹⁰⁵ **עזה** יש קטרוג גדול **בעולם** ¹⁰⁶ בגרסת הגמ' כתוב אמר להם ורבנו שינה וכתב אמר לר"ע,

¹⁰¹ **באמת** מקובל באנ"ש שבכלל לא נותנים עצות מעשיות אלא רק דרך חשיבה באופן שהאדם בתפילות ימצא את העצה השייכת לו. ואעפ"כ ממה שמוהרנ"ת בנושא זה לא חשש לזה משמע שסבר שהיא ממש סכנה שחייב להזהיר עליה ואינה עיצה ששייכת לכל אחד לפי מדרגתו. וממה שלא חילק בין סוגי חוליים ומכות אלא אפילו רפואה קלה לא רצה להשתמש, משמע שסבר שדעת רבנו שכל ישראל צדיקים ועל כולם נאמר מה לרופא בבית ירא שמים. וצ"ע. ואולי כיון שידע לא ישמעו לו צעק כנגד המשחיתים דהיינו כדי לאזן את הבחירה.

¹⁰² לא ידוע מתי ותיכן נאמרה תורה זו

¹⁰³ **סנהדרין דף קא**. אמר רבה בר בר חנה כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמר להן (רבי אליעזר) חמה עזה (בעס גדול) יש בעולם (פרש"י על עצמו היה אומר שכעס עליו ה' והכביד חוליו. ויד רמה כתב שכיון שהיה חימה בעולם בכלליות לכן הכבידו יסוריו. ומהרש"א פירש שכיון על תלמידיו ולא על יסוריו והוא שאמר לעיל דף סח תמה אני אם ימותו מיתת עצמם). התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו למה אתה משחק? אמר להן וכי מפני מה אתם בוכים? אמרו לו אפשר ספר תורה שרוי בצער ולא נבכה. אמר להן לכך אני משחק כל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ ואין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש אמרתי שמא חס ושלום קיבל רבי עולמו ועכשיו שאני רואה רבי בצער אני שמח. אמר לו (רבי אליעזר) עקיבא כלום חיסרתי מן התורה כולה? אמר לו לימדתנו רבינו כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

מהרש"א – ושא"ל רבי עקיבא למדתנו רבינו כי אדם וגו' – אע"ג דקרא הוא א"ל בלשון הזה כדרך שאלת ותשובת התלמיד לרב. **ויש לדקדק בזה** דבפרק במה בהמה איכא למ"ד דאין מיתה בלא חטא כו' ומסיק עליה תיובתא, מההיא דד' מתו בעטיו של נחש, ואמאי לא תסייע מהבא דקא"ל רבי עקיבא לר"א כי אדם אין צדיק וגו', דמשמע מיניה דאין מיתה בלא חטא. ולפי מה שכתבו התוספות שם אההיא דד' מתו בעטיו של נחש, והא דכתיב כי אדם אין צדיק בארץ וגו', ברוב בני אדם קאמר עכ"ל, יש ליישב דה"נ ר"ע קאמר

ואולי כוונתו לפרש דלא כרש"י שביאר שהחימה היא סיבת חוליו של ר"א, אלא כהמהרש"א/כ"ה שדחה, כי לשון "בעולם" משמע שר"א אמר לר"ע שיש כעס על החכמים, ובעיקר על ר"ע. וכנראה על שלא באו ללמוד ממנו, שהיה הגדול בחכמה בדורו/כ"ה, כמבואר בזוהר (מדרש נעלם זוהר ח"א דף צט.). שקילל אותם על שלא באו ללמוד ממנו/כ"ה ועי"ז נאבד מהעולם כמעט כל תורתו, כי מה שלימד היה כטיפה מהים הגדול ביחס למה שהיה לו ללמד, ואע"פ שהסיבה שלא באו ללמוד ממנו כיוון שהיה מנודה או מוחרם/כ"ה, אעפ"כ כנראה שסבר שהיו צריכים לבוא וללמוד ממנו במרחק ד' אמות, כמו שעשו ביום הסתלקותו. ולרמב"ן (ב"מ

לר"א שאפשר שגם אתה מרוב בני אדם ודוחק: (דהיינו שדוחק לומר שר"א הוא מהרוב, שהרי היה גדול בדורו, ויותר מסתבר שבאמת לא חטא, ורמו להם שמדת הדין מתוחה נגדם)

עיין רי"ף על עין יעקב סנהדרין אות קפו שפירש שנחלה בעוון הדור. ועי"ש עיון יעקב שפירש שנחלה ומת בעוון הדור וכמ"ש מפני הרעה נאסף הצדיק.

כ"א הוא רבי אליעזר בן הורקנוס מגדולי תלמידי רבי יוחנן בן זכאי, הוא ורבן גמליאל (השני) ורבי יהושע, היו שלשת גדולי חכמי הדור שאחרי חורבן בית שני. והיה אחד משני רבותיו של רבי עקיבא. הוא מוכר בכנויו "רבי אליעזר הגדול", וחיבר מדרש פרקי דרבי אליעזר.

כ"ב צ"ע בגמרא שלנו וגם בגרסת העין יעקב כתוב אמר להם דהיינו לכל החכמים שבאו לבקרו, ורבנו אומר שאמר זאת לרבי עקיבא. ואולי רוצה לרמוז שעיקר הקטרוג היה על רבי עקיבא שיכול היה לירד לסוף דעתו ולא בא ללמוד.

כ"ג עיין רבנו בחיי דברים לד ו' - מול בית פעור. דרשו חז"ל (תנחומא כי תשא כ) שנודמנו למשה בסיני המקטרגים שהיה יגור מפניהם, וכמו שכתבתי בפרשת קרח בפסוק יצא הקצף (במדבר יז, יא), **ובעבור שהוצרך משה לעמוד כנגד החמישי הנקרא חמה** הפוער פיו כנגד ישראל, על כן משה בחייו רצה להתגבר עליו ופער ממנו שם כדי להחליש כוחו שלא יפער פיו כנגד ישראל, וכענין שעשו אנשי כנסת הגדולה ביצר הרע, שפיוה אברא וכסיוה (סנהדרין סד.). גם במותו רצה לקבור עצמו שם כדי שיראה המקטרג קברו של משה ולא יהא רשאי לעלות ולקטרג:

ולפ"ז אולי אפשר לומר שר"א הוכיח אותם שכיון שלא באו ללמוד ממנו ועתה שהוא חולה אין מי שימתיק את המשחית חימה ועל כן מוכרח שימותו במיתות משונות.

אבל עיין פרקי דרבי אליעזר פרק מה שאחרי חטא העגל שלח הקב"ה חמישה מלאכים קצף, אף, חימה, משחית, חרון, ועי"ש שמשוה הזכיר זכות אבות נעצרו ג' קצף, אף, וחימה. עוד הזכיר שבועת ה' לאבות ועצר את משחית, ועוד הזכיר השבועה שנשבע למשה ועצר את חרון. הרד"ל שם מציין לפרשת עקב כי יגורתי מפני האף והחימה אשר קצף וכו' ומבאר שם שחרון הוא הקשה מכולם וכולל כולם וכמבואר בפרד"א הנ"ל שמשוה קבר אותו ונקרא שמו פעור ומשה רבנו קבור כנגדו להשתיקו כשישראל חוטאין.

^{כ"ד} עיין רש"י ומהרש"א שחלקו על מי היה הכעס על ר"א או על התלמידים

כ"ה מהרש"א סנהדרין קא. - חמה עזה יש בעולם כו'. עפירש"י, אבל מלשון יש בעולם, לא משמע כן, אלא דיש לפרש שעליהן אמר כך כמ"ש בספ"ד מיתות (לעיל דף סח.) שאמר להן תמה אני אם ימותו מיתת עצמן כו' ע"ש. וכן מ"ש הכא ס"ת שרוי בצער ואנו לא נבכה, ע"פ מש"ש נטל ב' זרועותיו והניחן על לבו, אמר אוי לכם ב' זרועותי שהן כשני ס"ת כו', כמבואר שם, וכן מ"ש כלום חסרתי מן התורה, מבואר שם.

כ"ו ראיתי באיזה ספר - כתב בקונטרס 'שם האחד אליעזר' בפרד"א להרד"ל אמרו על רבי אליעזר בן הורקנוס שם האחד המיוחד כי הוא נתייחד בין גדולי התנאים הראשונים להיות יסוד תורה שבע"פ יסוד המשנה ויסוד הקבלה וגדלוהו בשם טוב לקרותו בשם רבי אליעזר הגדול אף כי לא נמצא עוד תנא אחר שנקרא בשם רבי אליעזר ביו"ד סתם בכדי שיהיה צריך להזכירו לסימנא מהם בשם הגדול.

ועיין בני יששכר - מאמרי חדש תשרי - מאמר יב - סתם ר' אליעזר הוא ר' אליעזר הגדול ר' אליעזר בן הורקנוס, וידוע דבעבור זה נקרא ר' אליעזר הגדול על שהיה גלגול ראובן כבוד ישראל על כן הוא ניצול מן גזירת עשרה הרוגי מלכות (שהיו גלגולי שבטים שמכרו את יוסף (כמבואר בוהר חדש סוף קהלת)) רק נתפס והשליכוהו אל הבור וניצול אחר כך (כמבואר במס' ע"ז [טז ע"ב]), כמו שפסק על יוסף השליכו אותו אל הבור וכו' למען הציל אותו וכו' [בראשית לז כב], ושאר השבטים שמכרוהו נתגלגלו בעשרה הרוגי מלכות וקבלו עונשן על שגרמו ליוסף אבידת עשרה טיפין דאודריקו למגנא [תיקו"ז ק"י ע"א] על כן כאשר סיפר רבן יוחנן בן זכאי רבו של ר' אליעזר שבחו הנה שיבחו בור סיד שאינו מאבד טיפה [אבות ב ח] כמו"ש במקומו בעוה"י, והנה להיות ר' אליעזר גלגול ראובן שפתח בתשובה תחלה (כמשאחו"ל [ב"ר פ"ד יט]) אמר הקב"ה לראובן אתה פתחת בתשובה תחלה חייך שבן בנך עומד ופוחח בתשובה תחלה ומנו הושע וכו', נתבאר לעיל בדרושי התשובה [מאמר ד' דרוש ג' אות ט'], והנה ר' אליעזר גלגולו של ראובן הבעל תשובה, הנה לו יאתה לפסוק הדין וההלכה של זמני ועיתותי התשובה כאשר יתבאר אי"ה:

עיין מדרש נעלם זוהר ח"א דף קכו: שאפילו רבו רבי יוחנן בן זכאי תמה שבא להקביל פניו ברגל שהרי הוא גדול ממנו בתורה.

כ"ז באיגרא דפרקא ביאר שהכוונה שר"א מדוע לא באתם בגלגול הקודם כשהייתו ראובן ואתם האחים לא באתם לשאול אותי אם למכור את יוסף, וכיון שלא באתם למוד ממני יש עליכם קטרוג גדול ועל זה מתו הם בגלגול הזה במיתה משונה עשרת הרוגי מלכות. ור"ע במיצה קשה מוכלם כיון שהיה גלגול שמעון שהיה עיקר במכירה.

כ"ח עיין רמב"ן ב"מ נט: - ותמהני למה ברכוהו לר' אליעזר הרי לא היה חייב אלא נדוי בלבד, שמנדין על כבוד הרב, כמו שמצינו בעקביה בן מהללאל (ברכות י"ט א'). וי"ל שכיון שלא רצה לחזור ואמר חרוב ואמת המים וכותלי בית המדרש ומן השמים יוכיחו מחזי להו כאפקירותא שהיה מחזיק במחלוקת יותר מדאי לפיכך ברכוהו, ואפשר שהם היו אומרים מפי השמועה והוא אומר כך היא בעיני (סנהדרין פ"ח א') לפיכך לא קבלו ממנו כל ראיות שבעולם, ואלו הורה למעשה בזמן הבית היה נעשה זקן ממרא לפיכך החמירו עליו וברכוהו: (מה שאמר שר"א אמר כך הוא בעיני צ"ע שהרי מבואר בספר היוחסין מאמר א' - וכן בסדר הדורות - חלק תנאים ואמוראים - אות א - לא אמר אלא מה שמעו מרבו סוכה (כ"ז ב') יומא (ס"ו ב').)

שחולק על רש"י שלא היה נדוי אלא חרם שאסור ללמוד ממנו/ל" צ"ע. ובלק"ה/ל"א נקט לשון נדוי אבל קצת משמע שעפ"י הסוד אסור ללמוד מהמנוודה.

ומבאר רבנו הטעם שחלה רבי אליעזר הגדול ונפטר לדעת רש"י או לדעת המהרש"א שנגזר מיתות משונות על חכמים ואולי הכוונה על עשרה הרוגי מלכות/ל"ב **כי לא היה אז מי שיוכל להמתיק הדין, כי היה צריך לפדיון להמתיק הדין, ולא נמצא/ל"ב**. צ"ע מדוע לא נמצא? ואולי כי את הפדיון יודע חד בדרא/ל"ד כי יש כ"ד בתי דינין וצריך לידע את כולם/ל"ה, וככל שהדין גדול כך צריך ליתן יותר ממון

ט" חדושי הרמב"ן בבא מציעא נט: – וברכוהו. פי' הוא כינוי לחרם, וראיה לדבר שחלץ מנעליו ואלו מנודה בעיא ולא איפשיטא היא (מו"ק ט"ו ב') ולא פשוטה מהכא ולקולא נמי נקטינן לה ואינו צריך לחלוץ מנעליו כדברי רבינו הגדול ז"ל, ועוד שנשמט וישב לו על גבי קרקע משום כפיית המטה כענין ששנו בבלבד שהוא אינו צריך קריעה, ועוד מצינו שלא היו רוצים לבא אצלו ללמוד תורה כדאמרין בשלהי ארבע מיתות (ס"ח א') למה באתם ללמוד תורה באנו ועד עכשיו למה לא באתם לא היה לנו פנאי, שהיו דוחים אותו בדברים שלא יאמרו מפני הנדר שברכוהו, ואלו לא ברכוהו חס ושלום שלא יפנו עצמן לבא אצלו ללמוד תורה, וזו ראיה שמבורך היה שאלו היה מנודה סתם הרי אמרו (מו"ק ט"ו א') שונה ושונין לו, ואמרו מוחרם לא שונה ולא שונין לו ולפיכך לא באו לפניו, ולדברי רש"י ז"ל שהוא מפרש בכל מקום שאמרו ר' אליעזר שמותי הוא מלשון שמתא, אף הוא חרם הוא שמצינו לשון שמתא בחרם במשקין וברוב המקומות, אלא שהפירוש הנכון שהוא מתלמידי ב"ש, וכן מפורש בירושלמי במס' ביצה (פ"ד ה"ז): (ראיתי בשם הר"ה"ה שבסוף ספרו כתב להוכיח ש"א סבר כבית הלל)

ל אמנם דבריו צ"ע שהרי כשבאו לבקרו חולה למדו ממנו בריחוק ד"א.

לא עיין לק"ה ראשית הגו ג' אות יג – ועל כן נתנדה רבי אליעזר הגדול על שלא רצה להודות להחכמים בתנורו של עכנאי. פי' רבי אליעזר השגתו היתה גבה מאד מאד, כמובא בדברי רבנו זכרוננו לברכה. וכמו שמבאר רבנו זכרוננו לברכה במאמר הנ"ל שרבי אליעזר הוא בחינת בן, בחינת "עין" לא "ראתה" אלקים "זולתך" יעשה וכו', ראשי תבות אליעזר וכו', עין שם. ועל כן לא היה אפשר לקבל דעתו והשגתו, כי השגתו היתה בבחינת שתיקה ועל כן הוא היה מודיע לרבי עקיבא תלמידו שימות על קדושה ה', כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה שאמר לרבי עקיבא קדם הסתלקותו, תמה אני אם תמות מיתת עצמך, פי' מיתת רבי עקיבא הוא בחינת שתיקה, בחינת שתק בן עולה במחשבה, כמו שכתב שם במאמר הנ"ל, עין שם. ועל כן לא רצו חכמים לקבל דברי רבי אליעזר הגדול אף שהראה להם מופתים נוראים מן השמים שהוא כדבריו כי לא בשמים הוא, הינו פי' אין התורה בשמים שהוא השגת דרי מעלה, שהוא בחינת שמים, פי' השגת דרי מעלה אי אפשר לנו להשיג, פי' עקר דיני התורה הוא רק על ידי בחינת השגת התלמיד שהוא בחינת דרי מטה. פי' התורה נתנה בארץ ולא בשמים. ועל כן צריכין לברר דיני התורה על פי השגת הדעת של בחינת דרי מטה, שהוא בחינת התלמיד, שהוא בחינת יהושע שקבל התורה ממשה ועל כן מסר משה התורה ליהושע תלמידו דקא ולא לבנו אליעזר, שהוא בחינת רבי אליעזר הגדול, כמו שמבאר שם במאמר הנ"ל. פי' לא בשמים היא כנ"ל, פי' השגת רבי אליעזר, שהוא בחינת בן בחינת עין לא ראתה וכו' אי אפשר לנו להשיג בזה העולם וכנ"ל:

ועל כן לא רצו חכמים לקבל ההלכה כרבי אליעזר. ועל כן נדוהו, פי' הנדוי הוא בחינת שתיקה, פי' מתרחקין מלדבר עמו, כי כמו מי שמוזלזל בדברי חכמים צריכין לנדוהו ולהרחיקו מלדבר עמו, פי' שלטה בו סטרא דמותא, פי' נסתלק ממנו הדעת והחיים מאחר שפגם בנגד החכמים שמהם נמשך הדעת וכנ"ל. ועל כן הוא צריך לשחק שלא תתאחז הסטרא אחרא בדבוריו, כמו כן למעלה למעלה בקדושה עליונה רבי אליעזר הגדול שהיה בבחינת בן, שהוא בחינת שתיקה, פי' אי אפשר לקבל השגתו כנ"ל, על כן הכרחו לנדוהו ולהתרחק ממנו, כי אי אפשר לקבל השגתו, פי' הוא בבחינת שתיקה כנ"ל וכל זה עשו בשביל שעמד על דברו ולא רצה להודות להם ורצה דקא שיתקם דעתו הגדולה.

ב שהרי רבי עקיבא שעליו אמר ר"א שלך קשה מכולם וסופו שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל היה מעשרה הרוגי מלכות.

עיין לק"ה המנחה הלכה ז אות צו בר"פ לתפילת מנחה – פי' רבי עקיבא היה בעת החרבן ועל ידו התחיל מיד עקר התקון הנזכר לעיל (תיקון ביתא עלאה) על ידי שנסתלק על קדושה ה', שהיה בחינת מה שצריכין לכוון בכל יום שמי פעמים אל נקמות ה' לעשרה הרוגי מלכות שעקרם רבי עקיבא וכו'. כי גדולים מעשי ה'. פי' רבי עקיבא סרקו את בשרו וכו' ומכרוהו במקולין. שעל זה שאל משה זו תורה וכו'. ועתה כל תקוננו על ידי אלו הצדיקים שנתגלה קבורתם שהם יעוררו את משה רבינו מהימנא שיתחברו יחד לעסק בתקוננו:

עיין תורה רס – פי' יש עשרה הרוגי מלכות שמסרו נפשם על קדושה ה' בשביל יחוד קדושה ה' וישכנתה פידוע, שעקר היחוד על ידי מסירת נפש, והם ראו באותן הדורות, שאי אפשר לתקן ולעשות יחודים למעלה כי אם על ידי נשמותיהם, על כן מסרו נפשם על קדושה השם, פי' בשהנפשות עולות למעלה על ידי מסירת נפש, אזי הם חוזרים להשכינה, פי' משם יצאו, פי' ישראל הם חלק אלוה ממעל ממש, שהם חלקי השכינה ממש, בבחינת "העמסים מני בטן" (ישעיה מ"ו). וכשהם חוזרים להשכינה אזי השכינה מתפארת חזי במה ברא קאתינא לגבך (זהר ויקרא י"ג). ואזי מתעורר השתוקקות עליון ונעשה יחוד פידוע, ולפעמים בא לצורך זה הריגה, חס ושלום, שנהרגין, חס ושלום, כמה וכמה נפשות מישראל, כדי שיהיה יחוד על ידי נפשותיהם העולות למעלה, פי' לפעמים צריכין אל היחוד הריבה נפשות מאד, חס ושלום, על כן בא הריגה, חס ושלום:

ב **וראיתי מדייקים** מכאן אם אז לא היה בנמצא מי שיעשה פדיון כיצד יתכן שיהיה בדורות שלנו? וצ"ע נמצא דברי רבנו על פדיון לא שייכים כלל לשום דור. גם ראיתי מעירים שאולי כוונת רבנו שפסק בהרמב"ן שאין ללכת לרופאים היא בגלל שהיום אין מי שיכול לעשות פדיון. וצ"ע למעשה נהגו כל אנ"ש לתת פדיון בערב ראש השנה, משמע שיש בזה איזה תועלת. רק שלא ברור שמספיק תועלת עד שיתבטל הדין ויהיה מותר ללכת לרופא.

ל **יש המדייקים** מכאן שאם אז לא היה כל שכן בדורות שאחריו לא היה. וצ"ע שאם הפדיון לא שייך בדורנו מדוע מדבר עליו כמה פעמים בליקוטי מוהר"ן ונמצא בלקוטי עצות. ומה שאומר כאן שלא נמצא צ"ע עיין תורה קה גם שם אומר שלא נמצא היום צדיק גדול שיכול לעורר רחמים גדולים. ואולי אפשר לומר שרק רבינו בעצמו שאמר שגם בזמן התנאים היה חידוש ידע את סוד הפדיון ולא שום אדם אחריו. אבל גם אולי אפשר לומר שלא אלמן ישראל ובכל דור יש צדיק גדול נסתר או מפורסם שיודע את סוד הפדיון. וצ"ע

ולמהשיך לו רחמים גדולים מגבוה יותר/ל¹⁰. ורבי אליעזר היה הגדול שבדור, ואין חבוש מתיר עצמו/ל¹¹ מן האסורים/ל¹². ולדעת המהרש"א שהחימה היתה על חכמים לפ"ז אולי הם/ל¹³ היו צריכים פדיון, ולכאורה

ואולי לפי גודל הדין כך גם צריך לדעת סוד הפדיון או שכך צריך לתת לפדיון ממון הרבה וזה לא היה מי שיתן, כי מהעובדא שרבי אליעזר נלקח במקום פדיון מוכח שהדין היה או על ישראל עצום עד שצריך לזה צדיק כזה נורא, ואולי על כן להמתיק דין כזה נורא לא נמצא מי שיכול ע"י פדיון. ועיין תורה קפ סוד הפדיון שצריך שלא יהיה קמצן כדי שיתמתקו כל הדינים. ובחי"מ מברא שיש כד בתי דינין ויש צדיק שיוודע רק אחד מהם וכו', אבל שידע את כל הכ"ד יש רק חד בדרא. וכשרצה לעשות לעצמו פדיון לא מצא מי שיעשה לו.

טעם שלא היה מי שיעשה פדיון לר"א שמעתי מר' לוריא כיון שפדיון יודע חד בדרא אפשר שלא נמסר אלא לר"א וכמו שמצינו בכוונת נטילת ידים שרק כשהסתלק האור החיים גילו לבעש"ט ומסתמא הכוונה לפדיון הכולל, אבל פדיון שבכ"ד ב"ד צ"ע אם ידע רק חד בדרא, כמו שביארנו בתורה רטו, שזה לא ברור.

¹⁴ **שיחות מוהר"ן** – אות קעה – קדם ארץ ישראל אמר: איני יודע איך הצדיקים עושים פדיון. כי צריכין לידע כל העשרים וארבעה [כ"ד] בתי דינין (ליקוטי מוהר"ן רטו, וזהר ח"ג קלו:). כי כשמביאים הפדיון צריך לידע באיזה בית דין דנין אותו. כי אולי הוא עושה פדיון והמתקה השיך לבית דין זה, ובאמת הוא נדון בבית דין אחר, ועל כן צריך לידע באיזה בית דין הוא נדון ולידע הפדיון וההמתקה של אותו הבית דין: **אני יודע** כל העשרים וארבעה בתי דינים ואני יכול לעשות אפילאציע (ערעור) מבית דין לבית דין עד העשרים וארבעה בתי דינים, והיינו שאני יכול לומר שאינו נראה לי המשפט של בית דין זה ואני רוצה לדון בבית דין אחר. וכן מבית דין לבית דין עד כולם ומסתמא מועיל בודאי, כי על כל פנים בין כך ובין כך נמשך ונדחה המשפט, וכשנמשך קל יותר הדבר. כי בתוך כך עושה אותו האדם איזה מצוה וכיוצא ואפלו אם אינו מועיל אני יכול לעשות "אנדענסעניא" והיינו לשלח הדבר להקיסר בעצמו (עיין חי"מ רמב). וזהו מלאכה גדולה וחכמה גדולה. זה אינו יודע שום אחד בדור. וגם לא ידע עדין מזה שום אדם. כי הוא מלאכה גדולה להכניס כל הבקשה בתוך איזה תבות במספר וגם לתן הכבוד להקיסר כראוי כי בודאי אי אפשר לשלח הרבה דברים להקיסר וכו': **גם אמר** איני יודע איך יכולים לעשות פדיון, כי אי אפשר לעשות פדיון כי אם כשיוודעין איך היה נוהג הכהן גדול עם השעיר המשתלח (עיין ספר המדות המתקת הדין צד):

חיי מוהר"ן רמב – מענין שיכול לעשות אנדאסעניא [ערעור] ולשלח הדבר להקיסר בעצמו וכו' (שיחות הר"ן קעה). ואמר אז שזה מה שאתם רואים שלפעמים אני כותב איזה דבר ושורף. אני שולח הדבר על ידי העשן ורבי שמעון בן יוחאי רמו קצת מזה בוהר וכו':

עיין חיי מוהר"ן אות נה – וכן ענין העשרים וארבעה מיני פדיונות שצריך להמתיק העשרים וארבעה בתי דינין הנדפס בלקוטי א' בסימן רטו, כבר ידע מזה מקדם שהיה בארץ ישראל. כמו ששמעתי מאנשי שלומנו ובפרט מאיש אחד חשוב מאנשי שלומנו שספר שפעם אחת חלתה אשתו והיתה סמוך למיתה ממש כמעט שיצאה נפשה. ובא אליו וזכרנו לברכה, ואמר לו ריץ מהר והבא עשרים וארבעה פדיונות טרם שיגור ויחתם הגור דין, ורץ והביא לו שק מלא מעות. ואחר כך נעשה נס וחוזה לאיתנה ואחר כך צוה רבנו וזכרנו לברכה להחזיר לו כל המעות רק לקבל עשרים וארבעה גדולים [סוג מטבע] ולחלק לעניים: **ואז דבר** גם כן שאי אפשר לעשות פדיון כי אם בשיוודעין כל העשרים וארבעה מיני פדיונות להמתיק כל העשרים וארבעה בתי דינים. ואמר משל כמו בשתובעין אחד בגונבערני [ממשל] של קיעב והוא מעמיד טוען שקורין פיליפטענט בקאמיניץ. כך איך אפשר לעשות פדיון אם אינו יודע באיזה בתי דינין דנין אותו:

ואמר אז גם כן שיש פדיון גבוה כל כך שיכול להמתיק כל העשרים וארבעה בתי דינין, ועוד יש בזה כמה שיחות מכבר, אבל לא ידע אז כל הענין בשלמות באשר ידע אחר כך, באשר גלה קצת מזה לנו שלפעמים גם בזה הפדיון שכולל כל העשרים וארבעה בתי דינין, אף על פי כן אינו מועיל כי נעשה מזה ענין אחר הינו גרים, וזה בחינת משה שעומד בין שמד לרצון כל זה לא ידע אז, רק אחר כך על ידי עבודתו שיעד ויבד כל עת עד שהגיע בכל פעם למדרגות גבוהות עליונות יותר, ואז השיג והבין בהתגלות נפלא מה שידע מתחלה בסתם. בבחינת העלם רק ברמז: **ומזה תוכל** להבין מעט מקצת גדלתו כי גם מקדם היה חדוש נפלא חד בדרא, כי אמר שמאלו העשרים וארבעה פדיונות אינו יודע כי אם חד בדרא. וכל זה היה קדם ארץ ישראל ואחר כך בשבא מארץ ישראל אמר שהוא מתבייש בכל התורות וההשגות שהשיג קדם שהיה בארץ ישראל ולא היו נחשבים בעיניו לכלום. ראה והבין עד היכן עלה אחר כך, ויש בענין זה לדבר הרבה איך גם קדם ארץ ישראל היה חדוש נפלא שידע מהעשרים וארבעה מיני פדיונות, או מענין ארץ ישראל הנ"ל כמו שהיה יודע אז, אף על פי כן נגד הדיעה שידע אחר כך ענינים אלו בעצמם כמו שידעם אחר כך אין הדיעה הראשונה נחשבת לכלום, כפי אשר הבנתי מדעתו הקדושה אף בכל ענין זה אין כלי הבחינה מספיקים להקביר הענין היטב, והמשכילים הבינו מעט מאליהם:

¹⁵ **עיין ליקוטי הלכות** א"ח – הלכות ברכת השחר הלכה ה אות א' – וזה יודע בכתבים שסוד רעון דרעוין הוא סוד כמוס וסתום ונעלם מעין כל, ואפלו משה רבנו לא השיגו כי אם בעת הסתלקותו הקדוש שנסתלק לשם בשבת במונה, כמו שכתוב בזה הקדוש לענין זה, ובאה חולקא דמשה. ועל כן נאמר בו ולא ידע איש את קבורתו וכו', כי שם הוא בחינת תכלית הידיעה דלא נדע. ועל כן משם הוא הפדיון וההמתקה הגדולה שמתקין כל מיני דינים שבכל העשרים וארבעה בתי דינים, כי הוא למעלה מכל החכמות ומכל הידיעות, כי כל פדיון והמתקה שצריכין להמתיק איזה דין הוא על ידי חכמה ושכל שהוא שרש לאותו הדין, כי בלא במחשבה איתברירו (וכמובא בהתורה חדי רבי שמעון בסימן סא עין שם). אבל הפדיון וההמתקה הנ"ל הנמשך מבחינת רעון דרעוין הוא למעלה מכל השכליות והחכמות והוא שרש העליון של כל החכמות. והוא בחינת תכלית הידיעה דלא נדע בחינת ולא ידע איש וכו' כנ"ל, על כן הוא ממתק הכל, עד שמשמשין למעלה עם זה הפדיון להעלות משמד לרצון לבטל כח החרון אף שמשם כח העבודה וזה שהוא כלל ושרש כל היצירין רעין שנמשכין מדינים לבטלם ולשברם ולהעלות משם לבחינת רצון וכו' וכנ"ל, וכמבאר שם בהתורה הנ"ל, עין שם היטב:

¹⁶ **וכן רבנו לא עשה** לעצמו פדיון רק נתן לרבי אברהם קליסקער בא"י (שבחי הר"ן יט). ובחול"ל אמר שאם היה צדיק שראוי לכך, היה נותן לו בכל יום (חי"מ תקלט)

¹⁷ **ברכות** ה: – רבי יוחנן חלש על לגביה רבי חנינא אמר ליה חביבין עליך יסורין אמר ליה לא הן ולא שכתן אמר ליה הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה. אמאי לוקים רבי יוחנן לנפשיה. אמרי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

¹⁸ **אינו מוכרח** כי גם אם החימה היתה עליהם אפשר שהצדיק נאסף בעוונם ופדיון היה מבטל את הדין ור"א היה מתרפא.

ר"א היה יכול לעשות להם, ואולי אף רמו להם זאת במה שהוכיח אותם שלא באו ללמוד, ועל כן יש עליהם חימה עזה והם היו צריכים לומר לו א"כ עשה לנו פדיון. וצ"ע/מ.

כיוון שהזכיר את ר"א שחלה כיון שהיה קטרוג גדול ודינים עליו או על תלמידיו או על עם ישראל כלל, וכבר היה אחר שנגזרה הגזירה שצדיק הגדול שבדור יחלה ויסתלק או שיסתלקו עשרה הרוגי מלכות וע"ז יומתק הדין, כידוע שנשמת צדיק גדול העולה מיין נוקבין גורמת המתקה עצומה/מ"א כמו שאמרו חז"ל מיתת צדיקים מכפרת. ומבואר בגמ' ראש השנה שגזר דין אחרי שנגזר רק תפלה של צבור יכול לבטלו, ורבנו אומר שבמקרה זה רק פדיון היה יכול לבטלו, צ"ע מדוע לא הכריזו על תפלת צבור בכל בתי הכנסיות וצעקה גדולה לבטל הגזירה ואולי כיון שנידוהו חששו שתמשך דעת העם אחריו אם יתפללו עליו וצ"ע. עכ"פ פדיון אומר רבנו שהיה מועיל אם היה מי שיעשה אותו, כנ"ל. דהיינו בין שהדין על ר"א או על חכמים או כל ישראל, ע"י פדיון יכול צדיק גדול שיודע ומכיר את כל הכ"ד בתי דינים לבוא לפני הבית דין שגזר את הגזירה הזו ותמורת הפדיון לבטל אותו. ובאמת צ"ע מדוע אין בזה חשש של שוחד/מ"ב וכיון שהזכיר רבנו פדיון, הולך ומבאר שרק אחרי פדיון אפשר ומותר להתרפא ברפואות. וצ"ע כיון שאין גזר דין מדוע צריך רפואה, והביאור נ"ל, שאחרי שהגזר דין נמסר לרצים ולאותם שמוציאים לפועל את הגזר דין ונעשה האדם חולה בגופו אזי אע"פ שהסיבה לולי כבר בטלה אבל את חולי הגוף הגשמי צריך לרפא ברפואות. ונראה שהכוונה מי שרוצה להתרפא מהר, אבל גם בלא תרופה הוא יתרפא כמבואר בשיחות שהרבה רבנו להזהיר מהרופאים ואם הקב"ה יכול אחרי גזרה לרפא בוודאי שיכול אחרי שבטלה הגזרה. אלא שאולי יקח קצת יותר זמן. עוד נראה מלשון רבנו שאע"פ שבטלה הגזרה צריך לחשוש שיגזרו עליו גזרה חדשה, לכן אולי כוונתו שטוב להתרפא אחרי הפדיון כי אם ימתין להתרפא בלא תרופה אולי ימשך זמן ובינתיים יגזרו עליו שוב אותה מחלה וכיון שהיא כבר נמצאת לא יתרפא.

כי באמת אחר ההמתקה והפדיון, אז דייקא טוב לרפאות החולה ע"י רפואות. [מ"ג] כי אזי דייקא אחר הפדיון וההמתקה, יש רשות לרופא לרפאות [מ"ד] צ"ע שפתח בטוב לרפאות ע"י רפואות, וסיים ברשות לרופא לרפא, והרי רשות היא לא טוב אלא דיעבד. ואולי כוונת רבנו שאחרי הפדיון שאין גזירה שיתרפא בסם ורופא מסויים, אזי טוב להתרפא באיזה סם הטוב לחולי זה, אבל ללכת לרופא זה דיעבד גדול, רק כשאין ברירה כיון שהם על פי רוב מוזיקים/מ"ה, ובתפילה על תורה זו/מ"ו מבקש מוהר"ן גם אחרי פדיון שנזכה לרפואה רק מהשם ית'. כי הנה באמת לפני פדיון איך יכול הרופא לחגור מתניו לרפאות החולה ע"י רפואות וסמים, הלא אינו יודע הסם הצריך לרפאות אותו החולה, כי יש סמים הרבה שהם מסוגלים לרפאות החולאת/מ"ז, אך בוודאי החולה אינו

^מ וצ"ע אם כבר התגלה אז סוד הפדיון שאולי רשב"י גילה אותו באדרא (וזהו ח"ג קלו וח"ב רצג) לדורות הנמוכים שבגלות שלא יהיה בהם כח לעמוד בדין ויצטרכו לפדיון בכל פעם. ועיין תורה רטו

^{מא} עיין לק"ה חובל בחברו הלכה ג' אות ח' - כי בן זמן הגלות עקר הגדלת כבוד שמו הוא על ידי המיתים ונהרגים על קדושת ה' וכפ"ל, שנהו בפינת מיתת רבי עקיבא וקבריו העשרה הרוגי מלכות שנהרגו על קדושת ה' וכן כל הקדושים וכמואב בפתובים מזה.

^{מב} וכן יש לשאול לכאורה בתורה ה' שמליש בקשתו באופן שלא יבינו המקטרגים. ובאמת זו שאלת הגמ' על הכתוב ישא ה' פניו אליך ושאלו בג' הרי כתוב לא ישא פנים, ותרצו איך לא אשא וכו' עיין תורה זו. והיא גם סוגיא בתורה קה איך מבקשים רחמים גדולים, הרי העולם הזה הוא בנהגת הקב"ה מדה כנגד מידה. ונראה עפ"י המבואר בספרים שדור הפלגה התברר אברהם מכלל העולם שרק דרכו יצא זרע נבחר עם ישראל, שכולו טוב בשרשו, וכו'.

^{מג} צ"ע עיין שיחות הר"ן אות נ' שעפ"י הדיקטורים הם שלוחי מלאך המות. ועיין לקוטי תפילות על תורה זו

^{מד} עיין ברכות ס סוף עמוד א וב"ק פה: ולקמן

^{מה} מבואר במשנה קדושין פב: - הטוב שברופאים לגהנם. ונ"ל רמו לזה - רופא טוב גמט' רוצח.

^{מו} עיין ליקוטי תפילות ח"ב סימן ג' - ...ותן בלבנו בינה להבין ולהשקיל בכל עת אשר נצטרף לאיזה רפואה לנו או לבני ביתנו חס ושלום, לבל ילך ונדרש אחר הרופאים, רק נדרש ונבקש את פני ידוד תמיד ותחזק את לבנו להאמין ולבטח בה ובצדיקיה ויראיה האמתיים ותעזר לנו ותושיענו שנוצח לתן קמון על פדיון נפשנו תמיד ותזמין לנו בכל עת אנשים בשרים ויראים באמת, אשר יהיה לאל ידם לעשות פדיון נפש מהקסף אשר נתן להם, באפן שימתיקו הדין מעלינו ומעל זרענו ובני ביתנו, על ידי הפדיון נפש שיעשו עבורנו ואתה תמלא רחמים עלינו ותרפאנו רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף רפאנו ידוד ונרפא הושיענו ונשעה כי תהלתנו אמת, והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו ולכל מכאובינו ולכל תחלואינו,

^{מז} כמבואר בכמה תורות מוהר"ן שיש כח רפואה בעשבים בליקוטי כגון תורה יד אות יא, ותורה נו אות א', ותורה א' תנינא אות ט' ואות יא, ותורה ה' תנינא אות א'.

ועיין ספר המדות ערך אמונה ח"ב אות א' ורפואה ח"ב אות ה. דע, שיש לכל עשב ועשב כח מיוחד לרפאות איזה חולאת מיוחדת, וכל זה אינו אלא למי שלא שמר אמונתו ובריתו, ולא שמר את עצמו מלעבר על "אל תהי בו לכל אדם". אבל מי שיש לו אמונה בשלמות, והוא גם כן שומר הברית ומקים "אל תהי בו לכל אדם", אין רפואתו תולה בחלקי עשבים המיוחדים לחולאתו, אלא נתרפא בכל מאכל ומשקה בבחינת "וברך את לחמך" וכו', ואין צריך להמתין עד שיתרמו עשבים המיוחדים לרפואתו:

יכול להתרפא כ"א ע"י סם פלוני/מח) המיוחד לרפואתו כפי שנגזר למעלה, כמו שארז"ל (ע"ז נה)/מט) שגוזרין למעלה שיתרפא על ידי סם פלוני, ועל ידי איש פלוני ביום פלוני. ואם כן איך יכול הרופא להכניס עצמו לרפאות, הלא אינו יודע הסם שנגזר למעלה ואינו יודע אם הוא הרופא ואם זה היום שנגזר שיתרפא.

אבל אחר ההמתקה והפדיון אז יכול לרפאות, בכל אחד מהסמים המסוגל לחולי זה, כנ"ל שלכל חולי יש הרבה סמים והרבה בני אדם וימים המסוגלים לרפאותו. כי מה שצריך שיתרפא דייקא ע"י סם פלוני ואיש פלוני הוא מחמת מדת הדין, שכפי מדת הדין נגזר שיומשך החולאת עד אותו הזמן ויום פלוני, וע"כ נגזר שלא יוכל להתרפאות כי אם ע"י סיבות אלו, דהיינו סם פלוני ואיש פלוני, כדי שיומשך החולאת עד יום פלוני. כי כפי הזמן שצריך שיומשך החולאת, דהיינו הייסורים שיכפרו לו, כך גוזרין הסיבות לרפואתו, כדי שלא יוכל להתרפאות עד שיזדמנו יחד סיבות אלו סם פלוני ואיש פלוני, באופן שלא יהיה לו רפואה כ"א ביום פלוני.

אבל כשעושים פדיון וממתיקין הדין, ואזי נתבטל הגזירה, אזי קודם שגוזרין דין אחר, כי כשנמתק דין זה אזי גוזרין דין אחר, צ"ע מדוע הפדיון לא הואיל לבטל את הדין לגמרי? ונראה אע"פ שנתן ממון לצדיק והצדיק פעל בזה להמתיק הכעס, עי"ז נמתק רק הכעס שגרם עד עתה, אבל כיון שלא עשה תשובה וקבלה לעתיד, עדין ממשיך לגרום כעס, לכן בסמוך יגזרו עליו דין חדש. ובין כך ובין כך, דהיינו אחר המתקת הדין הראשון קודם שגוזרין דין אחר, אזי יכול הרופא לרפאות החולה ע"י סמים. כי אזי אין דין, ואזי יוכל להתרפאות ע"י איזה סם שיהיה מאותם הסמים המסוגלים לחולי זה [2], כי אין צריך דווקא סם פלוני וכו' ע"י איש פלוני וזמן פלוני, מאחר שאין דין כנ"ל.

נמצא שא"א לרופא לרפאות כ"א ע"י פדיון. שצריכין לעשות

מח צ"ע עיין פסחים מב: - כל מילי דמעלי להאי קשה להאי ודקשה להאי מעלי להאי בר מזונגבילא רטיבא ופילפלי אריכתא ופת נקיה ובשר שמן ויין ישן (של שלש שנים) דמעלי לכולי גופיה: פרש"י - כל דמעלי - לחולי זה קשה לזה, המועיל ללב קשה לעינים, או לאחד מתחלואי שאר האברים:

מט עבודה זרה דף נה. - א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא והא קחוינן גברי דאולי כי מתברי ואתו כי מצמדי מ"ט אמר לו אמשול לך משל למה"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקדין אצלו שלא בעדים ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד את אמונתנו אף כך יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משיעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב (ודברים כח-נט) וחלים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן.

² מ'אזתם שמוגלים לזה החולי, וכנ"ל שלכל חולי יש כמה סמים שמוגלים לרפא עפ"י הטבע אבל כשנגזר הדין אזי רק אחד מהם יכול לרפא כפי שימך זמן עני שזמנו וחלתי הפדיון בטל הדין וחוזר ע"ש כמה סמים לרפאותו.

פדיון תחילה להמתיק הדין, ואז דייקא יש רשות לרופא לרפאות כנ"ל.

וזוהו רמזו בתורה בפסוק [א']² "ורפא ירפא" כי **ורפא** (287=1+80+200+6) **ירפא** (291=1+80+200+10) **(עם ב' התיבות)** (580=287+291+2) הוא גמט' **מספר פדיון**

* שנות כא

² **שמות פרק כא** (יח) וכי יריבן אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף ולא ימות ונפל למשכב: (יט) אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה רק שבתו יתן ורפא ירפא:
רש"י - ורפא ירפא - כתרגומו ישלם שכר הרופא (ב"ק פה):

אבן עזרא - ורפא ירפא - לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיראו בחוץ. רק כל חלי שהוא בפנים בגוף ביד השם לרפאתו. וכן כתוב כי הוא יכאיב ויחבש. וכתוב באסא וגם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים והנה הכתוב הפריש כי לא אמר ורפוא ירפא מן הבנין הקל. רק ורפא ירפא שהוא מהבנין הכבד ועוד אפשר זה היטב בפרשה הזאת. וחכמינו קבלו דברים אחרים עם אלה שניהם. כאשר קבלו בשמים עם קטורת סמים. ואינם כתובים:

רבנו בחיי - (יט) ורפא ירפא. כל רפואה בבשר ודם לא מצאנוהו בכל הכתובים כי אם בדגש, וכן רפאנו את בבל ולא נרפתה (ירמיה נא, ט) אבל בהקב"ה מצינו ברפה והוא שכתוב (שם יז, יד) רפאני ה' וארפא, וכתוב הרופא לשבורי לב (תהלים קמו, ג), ארפא משותבם (הושע יד, ה), וירפא אלהים את אבימלך (בראשית כ, יז), כי אני ה' רופאך (שמות טו, כו). והטעם בזה כי הרפואה בבשר ודם אינה אלא על ידי צער וטורח והוא שיסבול הסם או המשקה המר, אבל רפואה של הקב"ה בנחת אין שם צער כלל כי ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה. ומה שאמרו חז"ל (בבא קמא פה). ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות לא אמרו אלא במכה שבחוץ שהכתוב מדבר בה אבל חולי מבפנים אין זה תלוי ביד הרופא אלא ביד הרופא כל בשר אשר בידו נפש כל חי:

מושב זקנים - ורפא ירפא. מכאן שנתנה רשות כו', וא"ת (דברים כ"ב ב') והשיבותו לו לרבות אבידת גופו ומה צריך זה, וי"ל דה"פ שנתנה רשות לרופא ליטול שכר על רפואתו, דסד"א שיעשה בחנם מטעם דלעיל קמ"ל. ופי' הר"י מה שאמר שנתן רשות לרפאו [סד"א] ה"מ חלאים ע"י אדם אבל חלאים הבאים מעצמן אין להם רשות לרפאות שדומה כמו שמבטלין גזירת המלך קמ"ל שיוכלו לרפאת. ולכן איצטריך ורפא ירפא ב' פעמים לרפוא (אחד, ב) [אחר] רופא, דסד"א כיון דרופא ראשון אינו יכול לרפאתו א"כ אין הב"ה חפץ לרפאת זה החולה, ויהיה אסור לרפאתו קמ"ל ורפא ירפא מ"מ:

ועיין פרדס יוסף - ובבבא קמא (פ"ה). מכאן שניתן רשות לרופא לרפא, וכתבו בתוס' [ד"ה שניתנה] דהוה אמינא דחולי הבאה בידי שמים בשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קא משמע לן דשרי, ועיין **פירוש המשניות להרמב"ם** [נדרים פ"ד ד"ה לא יאכל עמו] דרפואה בכלל השבת אבידה, ועיין **סנהדרין (ע"ג)**. לרבות אבידת גופו, ועיין **תשובות הרשב"א** (ח"א סימן תמ"ג):

ובספר הדרש והעיון [משפטים מאמר קפ"ו] כתב דהא אסור לחבול בחבירו וקא משמע לן דשרי לצורך רפואה, וכשבת (קכ"ט). ששרפו כלים יקרים אחרי הקזה ולרפאות באפר ולא חששו על בל תשחית דהוי לרפואה, **ובסנהדרין (י"ז)**. עיר שאין בה רופא אין תלמיד חכם רשאי לדרו:

ועיין פירוש המשניות [פסחים פ"ד ד"ה ששה דברים] שחוקיה גנו ספר רפואות מחמת שהיה בו רפואות ע"י צורות עכו"ם וזה אסור, אבל אין לייחס לחוקיה אולת כוז שהעביר בכלל הרפואות, מפני שראה שבני אדם סומכין על רפואות והסירו בטחונם בה, דכי אם ירעב אדם ואוכל לחם עבור זה הוי כמסיר בטחונו בה, ועיין שם בתוס' יו"ט [פסחים פ"ד מ"ט ד"ה וגנו], וכן כתב במורה נבוכים (ח"ג פל"ז):

ומצינו חכמי הש"ס שעסקו ברפואות, עיין **יומא (מ"ט)**. רבי חנינא היה רופא מומחה, וכן שמואל **בבבא מציעא (פ"ה)**: שבת (ק"ח). בבא מציעא (ק"י ג ע"ב) עבודה זרה (כ"ח). וסנהדרין (צ"ט ע"ב):

וגם מצינו רפואות סגוליות בש"ס, ועיין **תוס' מועד קטן (י"א)**. ד"ה כוורא) דרפואות שבש"ס אינן טובות בזמן הזה, ועיין ים של שלמה (חולין פ"ח סימן י"ב) שיש חרם קדמונים שלא לסמוך על רפואות שבש"ס, ועיין חידושי **רבי עקיבא איגר** (יו"ד סימן של"ז) כן בשם מהרי"ל דאין אדם יכול לעמוד על עיקרן ואם לא יעלו בידו ילעג על דברי חז"ל. ועיין **ברכי יוסף** [ארו"ח סימן ש"א סק"ו] אי סגולות דוחות שבת, ובשורת **חיים שאל** (ח"ב סימן ל"ח אות פ"א) הביא כתב יד לר' פרץ שכתב בשבת שמות קדושים לסגולה, נראה שיש פלוגתא ראשונים בזה:

ועיין עוד רמב"ן בחוקותיו (כ"ו, י"א) בענין רפואות, ופירש בזמן נבואה לא היו דורשים ברפואות רק בנביאים כמו באסא וחזקיה דגם בחליו לא דרש בה והיה אשם בזה, ואמרו חז"ל כ"ב שנין דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא (והוא בברכות ס"ד. והוריות י"ד). **ועיין טורי זהב** (יו"ד סימן של"ז סק"א) דתמה עליו דהפשט בגמרא לא קרא כו' שלא נהג כבוד לעצמו ורק הלך לבית האומן, רק **דבעין יעקב הוריות וסימן י"ח בפירוש הכותב** ד"ה כולוהו] בשם גאון אחד איתא דהכי קאמר זכות של ענותנותו גרמה שלא הוצרך לאומן:

ובברכי יוסף (שם) כתב ג"כ דאין לסמוך על נס וצריך לרופא וכמעט איסור יוהרא יש, **ועיין עוד בהגהות ר' צבי חיות** [ברכות י. ד"ה שגנו ספר] **וחובת הלבבות** (שער הבטחון פ"ד) **ובאבן עזרא** דרך על מכות ופצעים ולא מחלות שבפנים, **ועיין פסחים** (מ"ב ע"ב) כל מיילי דמעלי להאי קשה להאי, **ועירוויין (נ"ד)**. **ובפסחים (ק"ג)**. שלא ישתמש בסממנים, **ובירושלמי תענית (פ"ג ה"ו)** **ותנחומא** (מקץ סימן י) אוקיר לאסיא עד שלא תצטרך ליה, **ועיין מקור ברוך** [מבוא פ"ב ס"א דף י"ג ע"ב הערה א, וח"ב דף תקס"ג. ד"ה ושמעתי, וח"ד תתקכ"א. ד"ה ואזכור] מזה הרבה ועיין לקמן [משפטים אות ק"ה] ובשלח [אות פ]:

רבי עקיבא איגר - ורפא ירפא: - אחז"ל (קידושין פב:) טוב שברופאים לגיעהם, ופירש רש"י משום שאינו ירא מן החולי ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות בעני ואינו מרפא, וקשה א"כ מאי "טובו" אם יש בו מדות אלו. ונראה לפרש כי המדות הטובות שברופאים המה האכזריות כי רחמן לא יוכל להקזיז דם ולחתוך מכה וכיוצא אם יצטרך, וכן לא יהא נאמן כי אם יגיד לחולה מעמדו לפעמים יקרב מיתתו. והיינו "טוב" המדות הטובות "שברופאים" כגון להתאכזר ולשקר אם ישתמשו במדות הללו סתם אנשים יביא זאת אותם "לגיעהם":

נפש (150=50+6+10+4+80) (430=300+80+50) (580=430+150), דהיינו שהתורה נקטה לשון זה של ורפא

ירפא לרמוז **כי עיקר הרפואה ע"י פדיון דווקא, ע"י שממתיקין הדין.**
וזה שארז"ל שאמרו רבותינו ז"ל בגמרא (ברכות ס.) ו' על הפסוק "ורפא ירפא", **מכאן שנתנה תורה רשות לרופא לרפאות, מכאן דייקא מהמילים "ורפא ירפא", כי הם גמט' פדיון נפש כנ"ל היינו רמז שאחר הפדיון, אז דייקא יש לו רשות להרפואה^ו לרפאות. כי קודם הפדיון אין רשות להרפואה לרפאות, כי צריך להתרפאות ע"י סם פלוני וכו' ורפא פלוני בזמן פלוני כנ"ל. רק אחר הפדיון וההמתקה שהתבטלה הגזירה באיזה סם ואיזה רופא זמן יתרפא אז יש לו לרופא רשות לרפאות כנ"ל^ו ו' רשות דייקא ולא לכתחילה ולרופא דייקא ולא לחולה, כי הרופא אע"פ שגורם לחולה לסמוך עליו ולא על הקב"ה, יש לו רשות לעזור לחולה הסובל. וזו תימה עצומה מדוע לא חייב משום לא תעמוד על דם רעך? הרי כמעט כל אדם שתשאל אותו מה אתה אומר על רופא שמוותר על הרשות הזו לרפא חולה שסובל מאיזה חולי, יאמר לך הוא רוצח חסר לב, ובא רבנו והופך את הכל, וטוען אדרבה כשהוא בא לרפאות הוא רוצח עכ"פ לפני פדיון, וגם אחרי פדיון מי יודע אם הואיל הפדיון כמבואר בשיחות הר"ן סימן נ"ו^ו שהזהיר מאד מהרופאים ולא הזכיר כלל פדיון משמע שגם אחרי פדיון סובר כך. וגם מוהרנ"ת בכל הצעקות שלו והזהרות נגד רופאים בשום מקום לא התיר ללכת לרופא אחרי פדיון.**

ועל כן רוב העולם נהגו לרוץ לרופא/ו, כי דברי רבנו הם הפך הדעת הפשוטה^ו והרגשת הלב של רוב העולם/יא. ואפילו תלמידיו הגדולים של רבנו לא קיימו זאת בפשיטות כמו מוהרנ"ת, כמבואר במכתבי מוהרנ"ת לרבי נפתלי.

^ד **ברכות ס.** – היינו דרב אחא דאמר רב אחא הנכנס להקזו דם אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי אל רופא נאמן אתה ורפאתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו אמר אביי לא לימא אינש הכי דתני דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות כי קאי מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם.

בבא קמא דף פה: רב פפא משמיה דרבא אמר אמר קרא ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נוק האי מבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות אם כן נכתוב קרא ורפא ירפא שמע מינה ליתן רפואה במקום נוק ואכתי מבעי ליה לכדאמרן למיתני ביה קרא בריפוי אם כן לימא קרא או רפא רפא או ירפא ירפא מאי ורפא ירפא שמע מינה ליתן רפואה במקום נוק.

^ה **נקט הרופא** בה' הידיעה אבל באמת לאו דווקא אלא כיון שהומתק הדין ע"י פדיון אזי כל רופא יכול לרפא.

^י **עין לעיל** שם שאמר אחר ההמתקה והפדיון, אז דייקא טוב לרפאות החולה ע"י רפואתו. ולא אמר שטוב ללכת לרופא. והכי נמי כאן לא אמר שטוב להתרפאות ע"י רופא, אלא רק רשות יש לו לרופא לרפאות. דהיינו מי שאין לו בטחון בה' אזי מותר לו לילך לרופא. ועיין רמב"ן עה"ת ויקרא כו יא שדייק לשון חז"ל שאמרו רשות לרופא ולא אמרו רשות לחולה, כי באמת לחולה אין רשות אלא שנהגו, אבל לרופא כיון שמבקשים ממנו יש לו רשות לרפא אחרי פדיון.

^א ואם יש רשות לחולה ללכת לרופא עיין לקוטי תפילות על תורה זו ושיחות הר"ן אות נ' ובמכתבי מוהרנ"ת הרבה ועוד. ועיין ט"ו י"ד סימן שלו ט"ק א ועי"ש דעת הרמב"ן בפ' בחוקות.

^ב **לעיל** בשיחות השייך לתורה זו

^ט **והרבה** גדולים מאד אף מחייבים ללכת לרופא – עיין ט"ז על יו"ד סימן שלו שיש חיוב ללכת לרופא ומצווה היא. והברכי יוסף ש"ע יו"ד סימן שלו כתב שבזמן הזה אין לסמוך על נס. וכן הפלא יועץ ערך רפואה אם לא ילך לרופא נקרא יש נספה בלא משפט, ומתחייב בנפשו.

ועיין תוס' ב"ק פה כתבו שיש צד לומר שדוקא חולי בידי אדם מותר לרפא אבל חולים בידי שמים אם מרפא נראה כסותר גזרת שמים ע"ש. ועיין בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג צ')

עיין אבן עזרא שמות כא יט שכתב שפצעים וחולי חיצוני ניתן רשות לרופא לרפא אבל חולי פנימי ביד הק לרפאותו.

^י **ועיין סוף תורה סב** – ספר ליקוטי מוהר"ן – כי עקר טעונתם של הרחוקים מאמונת השם יתברך, מחמת שעקר ידיעת אלקותו אינו אלא מגלוי על הסתום. ומחמת שרואים מגלוי, שהנהגת העולם הוא על ידי מערכת המזלות, נפלו בטעויות, כל אהד לפי טעונתו. ויש חושבים שהכל על פי השבע, עולם כמנהגו נוהג. ויש חושבים שצריך לעבד את האמצעי, כמו שטענו בעגל, שרצו לעשות את העגל אמצעי, בינם לבין השם יתברך, שאמרו: "אשר ילכו לפנינו" (שמות ל"ב), בחינת אמצעי. ובטעויות כזו, רבים נכשלים. ועושים את הסבות אמצעי, בינם לבין השם יתברך. הינו שמאמינים בהשם יתברך, אבל מאמינים גם בן באמצעי, ואומרים שצריך לסבות. הינו שמאמינים למשל בהסבה של פרנסה, שהוא המשא ומתן, ואומרים הסבה של משא ומתן עקר. כאלו חס ושלום, בלא הסבה של משא ומתן, אין וכלת ביד השם יתברך לתן להם פרנסה. ובהסבה של הרפואה, שהוא סמים, עושים מהם עקר, כאלו, חס ושלום, בלי הסמים, אין וכלת ביד השם יתברך לרפא. ואין הדבר כן, כי הקדוש ברוך הוא סבת כל הסבות ועלת כל העולות, ואין צריך לשום סבה. ועסקנו באלו הסבות, צריך להאמין בהשם יתברך לבד, ולא לעשות מהסבות עקר:

^{יא} **רוב העולם לבד מכמה גדולים** – עיין רמב"ן ויקרא כו יא שכתב מה חלק לרופאים בבית יראי ה' וכו' לא אמרו נתנה רשות לחולה להתרפאות.

ועיין שו"ת אבני נזר קצג שכתב מהרמב"ן נראה שמי שלא עוסק ברפואות נקרא צדיק ומצווה לנהוג כך כי נראה בחוש שהרופאים מועדים לקלקל.

ועיין חובת הלבבות מה שכתב על אסא המלך מי שימנה שני ממונים על דבר אחד נפסד מינויו כל שכן הבוטח ברופא וגם בה' שחסר בבטחונו.

ועל זה אמר רבנו שם בשיחה נ' "ואל יאמר אדם חולה או שיש לו חולה בביתו אם כן על מי אסמוך? איך אניח לו לסבול ולא אשתדל בהצלתו?" אומר רבנו על טענה זו "זה שטות לומר כך". כי אצל הרופא קרוב הנוק מההצלה, וסכנה ללכת אליו "כי על פי רוב הם שלוחי מלאך המוות".
ומוהר"ן מזהיר אפילו מתרופות פשוטות הנקראים באבסקע, ואין עצה אלא רק לצעוק לה' ולסמוך על ה' לבדו, וכלשון מוהר"ן במכתב שסו – על כל פנים בְּבִיטֵי אֵין רְצוֹנִי שְׂיִכְנַס שׁוּם סַם שָׁל רוֹפְאֵי אֲלִיל. רק לקיים כְּמוֹ שְׁשִׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שְׁאָמַר לְעֲנֵן זֶה בְּזֶה הַלְשׁוֹן. וְאִם טוֹט מְעַן אִזּוּ אֵין פֻּעֵלְדִי וְכוּ'. וְאֲנִי כְּפִי פְּרוּשׁוֹת אֶל ה' :

עוד רמז להנ"ל שרק אחרי פדיון יש רשות לרופא לפראות מגלה רבינו בניקוד של התיבות ורפא ירפא
גם החילוק שבין הנקודות של התיבות ורפא ירפא הוא רמוז שרק אחרי המתקה של פדיון יכולים להתרפאות ברפואות, כי תיבת **ורפא** מנוקד **בחולם** ותיבת **ירפא** יי מנוקד **בצירי**. היינו כי חולם הוא בחי' המתקה, כמובא בכתבי האר"י ז"ל [טו]/טו, שחולם הכוונה חלם בכתיב חסר הוא גימ' ג' הויות דהיינו שלש פעמים שם הויה (X3=7826) שהם ממתיקין ג' אלקים דהיינו שלש פעמים שם אלקים שבגרון, כי שם אלקים הוא בחי' דינים שהם מוחיזין דקטנות שהם בחי' הדינים שיורדין בגרון ונמתקין ע"י ג' הויות, גי' חלם כי שם הויה הוא בחי' רחמים ממתיק את שם אלקים שהוא דינים.

ואזי אחר ההמתקה ירפא יי בצירי, שרומז לרפואה בחי' (ירמי' ח)/טו הצרי אין בגלעד אם רופא אין שם, היינו בחי' רפואות כי צרי/ו הוא תרופה לחליים קשים כגון נשיכת נחש ונקראת טריאקה, שהיא מרקחת רבת ההרכבה^{כא}. רמז שאחר ההמתקה על ידי פדיון נפש שהוא בחי'

מסופר על הגר"א (בספר הצדיק ר' זונדל מסלנט ירושלים דף קטו) כשבא לבקר את אחיו חולה ראה רופא ושאל מה לך ולרופאים שאלו הרופא לשם מה ברא ה' רופאים? וזכר בו הגר"א לשם מה ברא דבר אחר? הרופאים נועדו לנכרים אבל ישראל ה' הוא הרופא חולים ובורא רפואות. עוד עיין בזה מבויעי הנחל 31 32 מאמר במדור בנתיבות הנחל עמ' לו על זה. ושידוע שגם החווה מלבוּלִין התנגד לרופאים

^{כב} עיין שיחות הר"ן סימן נ' (לעיל בשיחות על התורה זו)

לקוטי עצות רפואה ה' – טוב מאד לאדם כשאינו סומך על שום דבר כי אם על השם יתברך לבד, כי כשאינו סומך על השם יתברך, צריך להשתדל אחר תחבולות רבות. למשל כשצריך לרפואה, צריך להשתדל אחר עשבים רבים ולפעמים אלו העשבים הצריכים לו, אינם בנמצא במדינתו, והעשבים הנמצאים אינם טובים למכתו. אבל הקדוש ברוך הוא טוב לכל המכות ולכל מיני חולאת לרפואתם, והוא בנמצא תמיד. על כן כשיש לו חולה, חס ושלום, צריך שיהיה כל סמיכתו רק על תפלה ותחנונים, וזה יוכל למצא תמיד, ויועיל לו בודאי וכנוכר לעיל. אבל לקבל רפואה על ידי רפואות הרופאים, זה צריך לחפש ולבקש מאד מאד, שיוכל למצא רופא עם רפואות שיוכל לרפאותו. ובאמת אינו בנמצא כלל, כי הרופאים מוזיקים יותר ממה שמועילים לעתים רחוקות כאשר יבאר לקמן (יד). (יא):

^{כג} "מה עושים בְּשִׁנְמֵצָאִים בְּשִׁדְה" בְּאֵין רוֹפֵא.

^{כד} בתקפא מנוקד כן תיבת- 9711, ותיבת- 9712.

^{כה} ליקוטי תורה וישב הובא בקהלת יעקב ערך חלום.

^{כו} ליקוטי תורה להאריז"ל פרשת וישב ד"ה לאלקים פתרונים – כי פתרון הוא שם אלהים הנגלה, חל"ם הוא הויה הנסתרת בו, וג' הויות הם גי' חל"ם בנקודת חולם ויועיל לחלום:

^{כז} כן מנוקד בתקפא

^{כח} כן מנוקד בתקפא

^{כט} ירמיה פרק ח (כב) הֶצְרִי אֵין בְּגִלְעָד אִם רוֹפֵא אֵין שָׁם כִּי מְדוּעַ לֹא עֲלֶתָה אֲרַכְתָּ בַת עַמִּי:

רד"ק (כב) הצרי אין בגלעד – אמר דרך משל אם אין צרי בגלעד אם רופא אין שם לרפואת עמי ממכות וגלעד היה מקום הצרי כמו שאמר גם כן על גלעד וקחי הצרי והיא רפואה לחללים קשים כמו נשיכת הנחש וולתו כלומר לא יהיה להם שלום מואת הצרה וכי אין חסיד ביניהם שיכפר האל בעדו: ארוכת – רפואת וי"ת אמר ירמיהו נביא וגומר כבעמוד:

^ל **הצרי שבאן** אינו הצרי שבסממני הקטרת המבואר בכריתות ו. – תנו רבנן פיטום הקטרת הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה...וכו'.... (רשב"א) (רשב"ג אומר) הצרי אינו אלא שרף [הנוטף] מעצי הקטף,...

עיין באר שבע – ונכון לומר שרשב"ג בא לפרש דברי הת"ק, ולומר אל תחשוב שצרי השנוי כאן הוא טריאקה כמו הצרי אין בגלעד (ירמיה ח, כב), שזה בודאי לא יכניס בקטורת, אבל הוא שרף הנוטף מעצי הקטף, שקוטפין העץ ונוטף ממנו שרף הוא שהיה נכנס בקטורת.

וכן כתב הרמב"ן בשמות ל' לד עיי"ש שחולק על רש"י בזה.

^{לא} **רמב"ן** שמות ל' לד – נטף – הוא צרי וכתוב בפירוש רש"י והצרי קורין לו טריגא, ועל שם שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף ולא ידעתי אם הוא טעות סופרים, או המגיד כחש לו, כי הטריאקה איננה סם אחד, אבל היא מרקחת רבת ההרכבה, יכנס

ביורפא בחולם בחי' המתקה, אזי דייקא יכולין להתרפאות ע"י רפואות, שהוא בחי' ירפא^{כג} בצירי שהוא לשון צרי שהוא תרופה כנ"ל :

עד כאן ביאור חברותא לתורה ג' תנינא

*

עוד שיחות של רבנו ומוהרנ"ת ואנ"ש בעניין רופאים ורפואות

מוהרנ"ת בעלים לתרופה מכתב ג' – לכבוד ידידי הוהתיק וכו' רבי נפתלי גרו יאיר: הודיע לי חדשות שהוא חושש בעיניו ואראה להתפלל עליו. ומזה תראו ותבינו פמה צריכין להתרחק מדאקטורים, וכבר הכנתי רוצעפט לשלח לו. וכלל הרוצעפט הוא. א' שלא יקח שום רפואה. ב' שלא יקח שום רפואה. ג' שלא יקח שום רפואה וכו'. גם שילף דוקא למקוה וכו' השם יתברך ירחם עליו וישלח לו רפואה שלמה במהרה מן השמים:

עלים לתרופה – מכתב ד – לרבי נפתלי – אף מאד גדול צערי מכאב העינים שלו. וביותר נפלאתי עליו הפלא ופלא על אשר הואיל הלך אחר רופאי אליל ולעסק ברפואות בהייסין לכאב העינים, אשר המה היו בעוכריו וקלקלו לעיניו על ידי רפואתם ביותר. ולא זכר את כל הדברים הקדושים שיצאו מפי רבנו הקדוש וזכר צדיק לברכה, להתרחק מרפואות בכל מיני הרחקות עד קצה אחרון: דעתי כי דומה בלבו שאין הדברים אמורים לכאב עינים אבל באמת אהובי אחי טעית:

עלים לתרופה – מכתב נד – שלום לאהובי בני חביבי מורנו הרב יצחק גרו יאיר:... והשם יתברך יחזק לברך להיות בשמחה תמיד, ויסיר מחלה מביתך, ותודיע לי מווגתך תחיה, כי קויתי לה' שיהיה לה רפואה בקרוב בלי רפואות גשמיים דיקא, והשם יתברך ירחם שתשמע לדברינו ולא תבוא לידי שום דאקטיר או טוב לה'.

עלים לתרופה – מכתב טב שכתב לבנו – והשם יתברך ישלח רפואה שלמה לבתך ולבנה שיחיו, ולמען השם להזהר מרפואות גשמיות, רק לסמך על השם יתברך כי הן רופאי אליל כלם תהו וכו', רופא חנם ירפא אותך מהרה בתוך שאר חולי ישראל אמן בן יהי רצון.

עלים לתרופה – מכתב קעב שכתב לבנו יצחק – השם יתברך ישלח רפואה שלמה לבתו, וכן ישלח רפואה שלימה לבתך תחיה, טוב ה' לכל המכות ולכל המכאובים והמחוששים, פיודע לכם, (סימן י"ד) כי אין לנו על מי להשען בשום דבר כי אם על אבינו שבשמים, בפרט בענין רפואות כבר מנח כלל בידנו שלא לעשות שום דבר, כי כל מה שעושין קרוב להזיק ולקלקל יותר, על בן צריכין לסמך רק על השם יתברך רופא חנם רופא אמת ונאמן ורחמן, וכבר עזר אותנו הרבה בענין זה, ששלח לנו ולבנינו שיחיו כמה מיני רפואות לכמה מיני מחוששים בלי שום עשיה ועסק כלל, פיודע לכם. ואם לא זכינו לקבל מרפנו הקדוש וזכרנו לברכה כי אם זאת לבד דינו כי הוא חיי נפשות, ואין להאריך בזה עתה:

עלים לתרופה – מכתב קעו שכתב לבנו – מה גדלו חסדי ה' ונפלאותיו עלינו שזכינו להנצל מלהיות מתנגד על טוב אמתו בזה, שהוא הממתיק כל המרירות וכו' והוא סמיכתנו ותקנתנו לנצח, והנה מאליך תבין שבודאי לפי דעתנו לא היינו מסכימים גם עתה לקרא דאקטיר, אף בענין זה קשה לעמד נגד בני בית למנע מלקרא דאקטיר, אף אל תצער על זה, כי השם יתברך יכול לרפאות ברחמיו, אף על פי שקוראים דאקטיר, כי דרכי ה' נפלאים מאתנו מאד, אף תשתדל בחכמתך לדבר עם הדאקטיר שימעט ברפואות בכל מה דאפשר, אף אם יהיה חס ושלום דעת הדאקטיר לחתך שם חס ושלום, תראה להשתדל שיתרשל בזה, כי אין דעתי מסכמת לזה כלל, רק לבקשו אולי יוכל להשתדל לרפך על ידי איזה רפואות, ולה' הישועה והרחמים לשלח לבתך רפואה שלמה מן השמים מהרה...

עלים לתרופה – מכתב רטו – לכבוד אהובי בני חביבי הרבני וכו' מורנו הרב יצחק שיחיה: הציר מיחד הגיע לביתי עתה בעת הקיצו קדם שפתחתי דלתי ביתי. ונודעתי באמרו שישלח בכונה אלי ביחוד. ותכף קראתי מכתבו. ומאליך תבין צערי. הומה עלי לבי. אף אני בטוח בה' שישלח רפואה שלמה לבנו דוד צבי שיחיה חיש קל מהרה. ויכול להיות שהוא צריך להזיע וזעה טובה לרפואה ולחיים ולשמחה. ויגים מהרה זה היום ע"ש' יי נגילה וכו': וכבר ידעת לבלי לעסק בשום רפואה גשמית, הן מרופא ודאקטיר, הן מהמון

בה שאור ודבש ובשר שקצים ורמשים, כי יכנסו בה אבק העקרים ובשר האפעה, כי לכן נקראת כן, כי הארס בלשון יון תריאק וכן בלשון תלמוד טרקיה חויא (שבת קט:), וכן הוזכרה המרקה בלשונם כי טוריאקה לכוליה גופא (נדרים מא:), וחלילה שיכנס בטורת בשר שקצים ורמשים ושאור ודבש, וכתוב (ויקרא ב יא) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו:

עם. ואל תשמע לקול צעקת אשתך ורעיך, אפלו לקול הצדקת מרת אדיל תחיה, רק תקבל באהבה גם יסורים אלו שצריכים לסבל מקול צעקתם. אבל לא תצית להם כלל. רק אם יכריחו אותך לעשות לו קאנע פשוטה או צעפיל תהיה מוכרח לעשות מחמת המון תשואתם שהומים לעשות דוקא כידוע לך כל זה, ולה' הישועה והרפואה, ואני מקנה לקבל בשורה טובה מהרה.

עלים לתרופה – מכתב רעג שכתב לבנו יצחק – דע שתהלה לאל עזרנו השם יתברך בחסדיו, ושב בני דוד צבי שיחיה לבריאותו בלילה השיכה ליום ו', ערב שבת קדש איזה שעה אחר חצות לילה. ומאליך תבין גדל הצער וכליון עינים עד הנפש שעבר עלי, מיום ד' קדם אור הבקר עד ליל ו', שהם שני מעת לעת פחות מעט ששכב על ערש דוי וזעק בקול מר מאד. רק בתוך כך הניח קצת ואחר כך חזר וצעק, וביום ה' שכתבתי לך מכתבי הוקל מעליו באותו היום קצת ועדין היה כואב לו ואחר כך בעת מנחה ומעריב חזר וצעק בקול מר. כי חזר כאבו יותר מבתחילה. וכן היה עד אחר חצות לילה הנ"ל. ואני וכל בני ביתי עומדים מרעיד ומשתומם, ומה שעבר עלי אי אפשר לבאר רק לא רציתי לעשות שום פעלה כלל. רק סמכתי על השם יתברך לבד. וכמה פעמים התפללתי להשם יתברך. ואף שראיתי שעדין לא פעלתי כי חזר וצעק על כאבו רחמנא לצלן. אף על פי כן נתחזקתי והתפללתי וכן כמה פעמים. וה' ברחמי הפליא חסדו. ותכף נפלה עליו שנה כמה שעות מה שלא ישן תחלה כל הזמן הנ"ל כי אם מעט דמעט שהיה מתנמנם קצת עד שאמר שחושש שלא יצא מדעתו חס ושלום. מה אמר לך בני חביבי איך צריכין להתחזק בתפלה ותחנונים כל אדם שהוא בכל מה שעובר עליו ולבלי לסמוך על שום תחבולה בפרט בענין רפואות.

עלים לתרופה – מכתב שב שכתב לבנו – והשם יתברך ישלח רפואה שלמה לזוגתך תחיה. וישמר אותה מדאקטורים אז טוב לה: אשרי משכיל אל דלות נפשו וחלשתו לתמכה ולסעדה על ידי הרפואות הידועים לו מכבר. ולנסע עם נפשו החלושה להרופאים והדאקטורים האמתיים. היודעים לרפואות העוסקים בזה באמת ובקיאים בזה היטב היטב בשכל נפלא ועמק עמק כפי העת והזמן וכו'. ה' יסעדנו ואת כלנו עדי נזכה להיות כרצונו באמת אמן כן יהי רצון:

עלים לתרופה – מכתב שסו שכתב לבנו דוד צבי – גדול צערי מצערך מחלישות זוגתך תחיה, וקויתי להשם יתברך שישלח לה רפואה שלמה מן השמים מהרה בלי שום רפואות ותחבולות. ותהיר מאד מאד את כל בני ביתי שישמרו עצמן לבלי לעסק עמה בשום רפואות של ההמון הנקראים באבסקע. ולא רפואות הדאקטורים חס ושלום. כי כלם שקר וכזב, לא יועילו ולא יצילו, אדרבא מוסיקים הרבה. ואפלו להעצירות לא יעשו שום דבר. כי על פי רב הוא טוב לבריאות הגוף. ואם חס ושלום העצירות יותר מדאי, בודאי אסור לעסק בסבות רפואת שקר גשמיים כי לא יועילו. ויותר שיזיקו חס ושלום. רק לסמוך על השם יתברך לבד אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו וכו' עד רופא חלי כל בשר ומפליא לעשות, ורק הוא לבד רופא אמת נאמן ורחמן. הוא יכאיב ויחבש. הוא ולא אחר, וכבר דברתי בזה הרבה בשם אדונינו מורנו ורבנו זכרונו לברכה. אף אנכי הרוצה שעדין צריכין לדבר בזה הרבה. והלואי שיועיל להציל נפשות. על כל פנים בביתי אין רצוני שיכנס שום סם של רופאי אליל. רק לקיים כמו ששמעתי מפיו הקדוש שאמר לענין זה בזה הלשון. וואס טוט מען אז מען איז אין פעלד" וכו'. ואני כפי פרושות אל ה'. ישלח עזרה וישועתה מהרה להחלימה ולרפואתה חיש קל מהרה אמן כן יהי רצון:

שיש"ק ח"א אות תקנה – אמר רבנו זכרונו – לברכה: קשה וכבד על מלאך-המנות להמית לבדו את כל בני העולם בגשמייות וברוחניות, ובכן העמיד לו עוזרים בכל מקום הרופאים להמית בגשמייות, והמפרסמים של שקר להמית ברוחניות. (אבני"ה ברזל, שם סעיף ס"ד).

שם ח"א אות תרנה – כשאמר רבנו התורה "והיה עקב תשמעון וכו'" הדינין הם בחינת רצין וכו', עין שם, אמר רבנו זצוק"ל, שהרצים הנזכרים שם הם הרופאים, שהם שלוחי הדין הבא מלמעלה, ומשום כך מרגל כפי העולם לומר, צריכים לרוץ אחר הרופא, "מען דארף לויפן נאף א דאקטער" וכו'. (אבני"ה ברזל, שם סכ"ב).

שיש"ק ח"ב אות ח' – אמר רבנו: "אין אנו אוהזים מהרופאים ורפואותיהם, אולם כשכבר הולכים לרופא שילכו לרופא הגדול ביותר", "מיר האלטן נישט פון דאקטורים אבער אז מען גייט, זאל מען נעמען דעם גרעסטן".

שם ח"ב אות ט' – רבנו אמר פעם לענין הרופאים והרפואות, "החולאת נשארת חולאת – גם אחרי הטפול ברופא והרפואות – והם רק מרפאים כמו "לאטע". דהיינו: כמו טלאי, שתופרים חתיכת בגד על החור שנעשה בבגד, "דאס חולאת בלייבט חולאת נאר מלייגט אלטע".

ושם ח"ב אות סג – כשדבר פעם רבנו בגנות הרופאים וקלקול רפואתם, אמר: הקדוש-ברוך-הוא גדול כל כך, שאפלו על ידי רופא יכול גם לרפאות!... "גאט איז אזוי גרויס אז אפלו מיט א דאקטער קען ער אויך העלפן".

שיש"ק ח"ג אות לג – אין רצוני שיכנס בביתי שום סם של רופא אליל, רק לקים כמו ששמעתי מפיו הקדוש שאמר לענין זה, בזה הלשון: "וואס טוהט מען אז מען איז אין פעלד? וכו'. "מה עושים כשנמצאים בשדה" באין רופא. (- עלים לתרופה, שסו).

ושם ח"ג אות רצט – כשאמר והסביר פעם ראבר"נ לאביו רנ"ט שגם בשכל נתן להבין מדוע נכון הדבר להתרחק מהרופאים ורפואותיהם, גער בו אביו רנ"ט ואמר לו: "צריך לקים צווי רבנו, להתרחק מהרופאים מחמת אמונה בדבריו לבד. כי כשיתרחק מהם מחמת ההבנה שבשכלו, יכול להיות שאחר זמן יבין להיפך, ודבור רבנו שאמר שצריכים להתרחק מהם, אינו נתן לשנוי.

ושם ח"ג אות תמו – מספרים שכשהיה (רבי אברהם בן נחמן טולטשינער) באדעס, הלך שם לרופא שנים לבדק אם שניו בריאים ומתוקנים, כי סבר שעסקו ברפואה זו שהיא רפואה חיצונית בלבד, לא חל עליה ענין הרחוק מלהשתמש ברפואת הרופאים המוכא בספרי רבנו. (ה"ה: ראה רבינו בחיי ואע"ז ואדרת אליהו להגר"א בשמות כ"א, י"ט, וע"ע בשו"ת צי"א ח"א סמ"א, ודו"ק; מיהו ראה עיין ב"עונג-שבת" ל-ר' אפריימיל פר' וישלח, עמ"ק-ה-ק"ו).

ושם ח"ג אות תקלט – (רבי אברהם בן נחמן) היה איש חולה עוד מנעוריו ומחמת זה היה נוהג לפרוש ממאכלים שאינם בריאים, והיה נוהג להחליף את לחמו הרך והטרי בעד לחם קשה. וכן היה שותה תה מחמת שהיא טובה לחולי המעים, והיה אומר: אחר שאטר עלינו רבנו לפנות לרופאים ולהשתמש ברפואותיהם, עלינו להשתדל ולהקפיד לאכל רק את הדברים הבריאים.

שיש"ק ח"ד אות תסב – רבי נשקע מטולטשין זכרונו-לברכה, היה מתרחק מאד מהרופאים ורפואותיהם כדברי רבנו, פעם נחלה אחד מבניו במחלה אנושה, והרופאים בידעם שלא יתן לבנו הרפואה כדבעי, חששו מאד לשלום הילד, אולם לפלא היה בעיניהם בראותם איך שמקפיד מאד לתת לבנו את הנוזל מבקבוק הרפואה בעתו ובזמנו, עד שפנו אליו ואמרו לו אי ר' נחמן התקלקלת, אחר כמה ימים הבריא הילד לגמרי, אולם רבי נחמן לעג עליהם, בספרו לאנ"ש איך ששפך את הרפואה שבבקבוק והכניס במקומו יין-צמוקים שהיה עושה לקדוש של שבת, וממנה הקפיד לתת לבנו ולא הבריא כלל וכלל מרפואתם.

ושם ח"ד אות תסג – הוא עצמו חלה פעם בחולי כבד מאד, עד שאבד את ההכרה לגמרי, והלך דין העיר וקרא לרופא וקן אחד, בהפנסו שאל הרופא תיכף ומיד כמה זמן כבר חולה הוא? ענהו בני הבית משך כמה שבועות, שאלם שוב. ואיזה טפול טפלו בו עד עתה, ענו לו בני הבית: "שום טפול", התרגו הרופא ופלט ואמר: "ובכן מי שעזרכם עד הנה יעזרכם הלאה", ויצא בכעס מהבית. לא עברו ימים ספורים בלבד וקם מחליו והיה כאחד האדם בהתרפאו מהרופא כל בשר בלבד, והיתה זאת לרופא לביון גדול.

שיש"ק ח"ה אות רמט – חלה פעם רבי מתתיהו בהן ז"ל באיזה מחלה פשוטה והלך לטפל אצל רופאים, וכששאלו אחד הרי אינו פדעת רבנו, ענה לו: חבל לי על הזמן להמתין עד שאתרפא בעצמי שלא על-פי הרופאים, כי היה מתמיד גדול ומפילג כידוע, וכאומר שהיסורים מבטול התורה שיהיה לו קשים לו יותר מיסורי הגוף.

ושם ח"ה אות שעב – ספר רבי לוי יצחק ז"ל שזוכר שבעירו גראדזיסק שדרו שם כמה אלפים משפחות לא היה שם כי אם שני רופאים וחובש אחד, ואינו זוכר שום פעם שהיו עומדים ומחכים בתור כדי להכנס אליהם, ורב הזמן היו אף בטלים ממלאכתם. עד שמוכח הדבר שכל מה שנתרבים הרופאים מתרבים המחלות.

ושם ח"ה אות תט – ... וספר לו האורח בין דבריו ספור זה: הייתי פעם חולה ברגלי מאד מאד, עד שהחלה רגלי לרקב ממש, והיה חשש שכל גופי תרעל ממנה, ונסעתי כל עוד נפשי בי לוינה לאיזה רופא גדול, אמר לי הרופא: אין שום ברירה אלא תכף ומיד לכרות את הרגל, שאלתי את הרופא אולי אפשר להתממה עם נתוח זה עד למחרת, ענה לי הרופא למחרת כבר לא יהיה למי לנתח. אף-על-פי-כן התעקשתי ואמרתי לעצמי הנה בעת כשהולכים כבר לכרות לך את הרגל ותשאר כל ימי חיך ללא רגל, לפחות לך וטבל במקוה עם הרגל לפני כריתתה, ובכן התגברתי בכל כחי והלכתי למקוה וטבלתי בו מתוך יסורים קשים ונוראים, תיכף ביצאתי מהמקוה הרגשתי הקלה ושנוי ברגל ההרגשה היתה חזקה כל כך עד שאמרתי לעצמי אני לא הולך יותר לרופא, למחרת הלכתי שוב ביסורים קשים ונוראים לטבול במקוה ואחר הטבילה שוב הרגשתי שנוי ממש וכך הלכתי כמה ימים למקוה ובכל יום הרגשתי טוב יותר עד שתרפאתי לגמרי. ומשום כך זיהר אני כל כך במקוה.

שיש"ק ח"ו אות סה – פעם בשנחלה רבי מיכל ז"ל (בן רבי יצחק בן מוהר"ן) הביאו לו בני ביתו רופא שיבדקהו, וקדם לכן נענה הוא ואמר לרופא: "מה שתאמר לי לא לאכל ולא לעשות זאת אשמע בקולך, אבל מה שתיעץ לי כן לאכל לא אשמע בקולך". והנה הרופא שבדקו לא נתן לו אחר בדיקתו שום סכוי להשאר בחיים, אולם הוא הבריא לגמרי וחי אחר כך כמה שנים טובות.

ושם ח"ו אות קכה – פְּשָׁנָה אחת לפני הסתלקותו (של רבי אברהם שטינהרץ זצ"ל) בחג הסוכות נפל בדרךכו לתפלת התיקין ונשברה לו העצם, וסבל ממנה משך כל השנה, וכשיעצוהו ללכת לרופא וכדומה לא אבה בשום אופן, ואפלו כשבא אליו אחד משאר משפחתו ואמר לו שיש לו סגלה למרח שום דבר וכדומה, מהסבא המשתף, הלא הוא רבי דוד צבי חותן מוהרנ"ת ז"ל, לא אבה לקחתו. וכן כשהיה סמוך ממש לפני הסתלקותו כשהבינו כלם שקרוב הסתלקותו כששמע איה שאומרים הדואגים לו, ללכת לקרא לרופא, ועשו זאת בכונה כי חששו שמא אחר כך יהיה קשה להם לקבל הטר קבורה וכדומה תכף להסתלקותו, עשה תנועות בגופו כמתנגד מאד שיקראו לרופא עבורו. אחר שכבר נעתק ממנו הדבור.

שם ח"ו אות קלג – אחר שהגיע לארץ ישראל ר' אפרים ז"ל בעל ספר "ענג שבת" ראה אותו ר' דוד שכטר ז"ל באיזה יום שהוא חלוש כח מאד פנה אליו והפציר בו שיבוא עמו לבקור אצל רופא. אמר לו רבי אפרים, והרי רבנו צוה עלינו להתרחק מרופאים ורפואותיהם, אמר לו רבי דוד שיבוא לבקור רק כדי לשמע חית דעתו של הרופא בלבד והלך עמו. כשבקרו אצל הרופא אמר רבי דוד לרופא שבא רק לשמע חית דעתו בלבד, ושאלם אם פן מדוע באתם אלי מאחר שלא תשתמשו ברפואותי. אמר לו רבי דוד: אף על פי כן. אחר שבדקו אמר: לפי דעתי אין לו סכויים לחיות יותר מכשבועה שבועות כי כל הראה שלו נאכלה לגמרי. ורשם לו רפואות והוא לא לקחם, וחי אחר כך שבע שנים תמימות. והיה אומר בצחות אני איני הולך ושומע בעצת הרופאים מלבד את ד"ר שמחה שאליו הוא מבטל ומשתדל לשמע בקולו והוא על פי המבאר בליקוטי מוהר"ן חלק ב' סימן כד, המבאר שם שמדת השמחה היא רפואה לכל התחלואים.*

ושם ח"ו אות רמו – אמרו בצחות בלשון הכתוב שבתפלת שמונה עשרה "כי אל מלך רופא נאמן ורחמן אתה", שכתב נאמן סובב על עצם הרפואה שגשג לו לאדם מן השמים לרפואתו ברפואה אמתית ונאמנת כהנהגתו יתברך, ותבת 'רחמן' קאי על תוספת השתדלות שמשתדלים מלמעלה לרפואתו מהקלוקלים שקלקלו והזיקוהו הרופאים ברפואותיהם המדמות. שגם על זה מרחם עליו השם יתברך ברחמיו המרבים לרפואתו ולתקן עונתם של הרופאים שהזיקוהו. ועל חסרונו ועולתו שהלך לשאל ברופאי אליל.

ושם ח"ו אות תסד – כשאמר לו אחד (לרבי לוי יצחק בנדר זצ"ל) בענין הרופאים ששאל אותם רבנו, והמליץ אחד עליהם באמרו שהיום בזמננו הרפואה התקדמה ברחב ודיעתה והרופאים של היום אינם כהרופאים שבזמן רבנו, ועל פן ממילא אין השלייה ששאל אותם רבנו קשה כל כך. ענה ואמר שאסור לומר כן, ולא השתנו הדברים כלל וכלל.

שיש"ק ?? – כשנסע רבי נפתלי להייסין לרפואת עיניו, כי דר שם רופא עינים גדול, כתב לו מוהרנ"ת שלא יסע לשם ולא ישתמש ברופאים, וכמוכא בספר עליהם לתרופה (מכתב ד'), ואחר כך באמת קלל לו הרופא את עיניו יותר.

הרפואות שבאמת עוזרות

עיינ שיחות הר"ן אות צח – אמירת תהלים מעלה גדולה כאלו אמרם דוד המלך בעצמו. כי הוא אמרם ברוח הקדש (ריז), והרוח הקדש מונח בתוך התיבות וכשאומרם הוא מעורר ברוח פיו את הרוח הקדש עד שנחשב כאלו אמרם דוד המלך עליו השלום בעצמו. והוא מסוגל מאד לרפואת החולה להיות לו בטחון רק על השם יתברך, שעל ידי אמירת תהלים יושיעו ה'. והבטחון הוא בחינת משענת כמו שהאדם נשען על המטה כן הוא נשען על הבטחון שבוטח שיושיעו ה' כמו שאמר דוד (תהלים יח יט): "ויהי ה' למשען לי". ועל כן על ידי זה נתרפא החולה כמו שכתוב (שמות כא יט): "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה". וזה בחינת (ישעיה יא א): "ויצא חטר מגזע ישי" הנאמר על משיח שהוא דוד בחינת (איכה ד כ): "רוח אפינו משיח ה'". וזה בחינת (פסחים סח. וזה א קיד: קלה.).

ושיחות הר"ן אות רמג – צוה לאחד שהיה אצלו חולה בתוך ביתו שיקום קדם אור היום ויאמר שיר השירים כולו. ואמר: שכל הרפואות שבעולם כולם כלולים בשיר השירים, וכן היה שתכף היה שנוי להחולה וחזר לאיתנו: